

**GEDACHTENIS VAN DE WONDERBARE WEGEN DER GODDELIJKE
VOORZIENIGHEID GEHOUDEN IN DE WEG DER BEKERING**

MET

JAN BARTE FOKKERT

door hemzelf beschreven

Geboren 11 Juli 1721 te Kockengen (Utr.) Overleden 1792

**BUREAU "DE ZAAIER" AMMERSTOL - LEKDIJK 269
April 1948**

Drukkerij - "De Alblasserwaard" - Bleskensgraaf

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2017**

Ten geleide.

Niet alle boeken, die handelen over geloof en godsdienst zijn waard gelezen te worden. Maar in dit boekje menen wij werkelijk iets degelijks en goeds te kunnen aanbieden.

De schrijver, een eenvoudige boerenman uit Kockengen, mocht op heel treffelijke wijze van de bemoeienissen, leidingen en wegen Gods in zijn leven gewagen.

In het minst niet blijkt hij zichzelf op het oog te hebben. En ziet, dat maakt zijn geschriftje zo aangenaam en lezenswaardig, want al het menselijke is de stank en het vuil zelf.

Zelden hebben wij zulk een nobel boekje, handelende over een teder onderwerp als de weg der goddelijke voorzienigheid in de bekering des zondaars, gelezen.

Geen hoogdravende stijl, geen opgesmuktheid ontsieren 's mans werkje, maar netheid, eenvoud, zakelijkheid doen er een geur van uitgaan.

Van Fokker gold met name des Apostels woord: gij zijt een goede reuk in Christus Jezus. O, wat worden er zulke mensen weinig gevonden, die het merkteken der godzaligheid verdienen, tere omgang hebben met de Heere en kortom een leven leiden van vroomheid en oprechtheid. Hoe is het goede goud verdonkerd, de kostelijke kinderen Sions, tegen fijn goud geschat, zijn aan de aarden flessen gelijk geworden!

Men bespreekt vaak grote dingen, maar legt er in zijn leven zo bitter weinig getuigenis vanaf.

Welaan dan, gij die belang stelt in de Goddelijke en eeuwige dingen, leest dit boekje, ja herleest het! Mogelijk vindt gij er iets in, wat u kan strekken tot vermaning, ontdekking, opbeuring of troost en bevestiging.

Gaat ook gij eens na, gelovige zielen, hoe God u van de beginne aan geleid heeft, wat er van Hem en ook wat er van u, dat is van de mens, van het vlees in was. En leert u dagelijks voor de Heere verootmoedigen.

U weet toch wel, dat u een dagelijkse bekering van node hebt. Ja, vroeger hebt u al eens wat meegemaakt, maar wat maakt u thans mee door?

En wat zijt gij met alles geworden in uzelf, meer of minder? Wat is de Heere voor u en ook voor mij geworden? Goed, rechtvaardig, maar ook beminnelijk en dierbaar, gepast en noodzakelijk in de Borg Christus door Zijn Heilige Geest?

Dat moge eens zo zin!

Laten wij verder hopen, dat dit boekje in vele handen terecht komt. Ook voor kinderen en jonge mensen is het heel goed te lezen. Zij kunnen er althans meer nut mee doen dan met allerlei verhalen, die met de mens beginnen en ook in de mens eindigen, zij het onder een vernisje van godsdienstigheid en christelijkheid.

En mocht de hernieuwde uitgave van dit voor ons allen geheel onbekende geschriftje, tot zegen zijn, dan achten wij onze opofferingen in deze ruimschoots beloond.

Wij zullen het niet verbergen voor hun kinderen, voor het navolgende geslacht, vertellende de loffelijkheden des Heeren en Zijne sterkheid en Zijne wonderen, die Hij gedaan heeft (Ps. 78 : 4).

Uw heilzoekende,
W. A. de Groot,
Ammerstol.

(Predikant Ned. Herv. Kerk. Overleden juni 1984)

VOORBERICHT

Daar mij onlangs dit gedachtenisschrift van JAN BARTE FOKKERT ter lezing werd aangeboden, zo trok deszelfs wonderbare leiding, die de goddelijke voorzienigheid met deze man gehouden had, mijn aandacht zodanig, dat ik tot het besluit kwam dit geheel na te schrijven, of het in de weg des Heeren wezen mocht, die alle dingen werkt na Zijn wijzen en alleen volmaakten wil, dat het bij later tijd door de druk gemeen gemaakt werd. De reden die mij temeer daartoe bewoog, was wel voornamelijk, dat het mij als een wondere bewaring van Gods hand voorkwam, dat dit zijn schrift, hoe oud en versleten dan ook, nochtans tot aan deze dag is bewaard gebleven en waartoe? Wie zal het zeggen!

Echter kan het zijn, dat het nog niet te vergeefs geweest is, dat de Heere deze man opgewekt had om zijn wonderlijke daden en wegen op te tekenen en voor het nageslacht ter gedachtenis te bewaren, daar de Heere, ofschoon hij niet antwoordt van al Zijn daden, dit nog kan gebruiken voor deze of gene tot zegen; doch zolang het zaad niet uitgestrooid en in de aarde geworpen wordt, kan het ook niet ontkiemen noch vruchten dragen, eveneens dit, wanneer het in donkerheid bewaard werd. Mocht het voor enigen tot nut zijn, maar het merendeel kon het niet ten zegen verstrekken. Niet dat wij dit weten, maar daar de Allerhoogste zich altijd van middelen heeft willen bedienen, zo kon het wezen, dat deze wondere daden door Zijn genade aan Zijn gunsteling verheerlijkt werd; ook voor deze of gene kon het nog tot heil en zaligheid en worden dienstbaar gemaakt, wanneer het alom verkrijgbaar werd gesteld.

Met het oog hierop, heb ik de moeite niet willen sparen dit te ondernemen en in het werk te stellen, doch daar het enigszins ongeordend van schrijfstijl was, zo vond ik het noodzakelijk, enige veranderingen er in te maken, niet in de zaak of gebeurtenis zelf, maar alleen in de samenhang, door enkele woorden er bij te voegen of te veranderen, in dezelfde zin, om het op deze wijze, althans zoveel mogelijk, meer geordend aan elkaar te voegen, hoewel dit echter niet volkomen kon geschieden, daar ik gehouden was zijn aantekening te volgen.

Doch daar de Heere verklaard heeft eenvoudigen gade te slaan, zo is Hij ook aan niets gebonden, ja gebruikt soms wel eens tegenstrijdige middelen tot heil van Zijn volk, gelijk wij zien in die blindgeborene, die de Heere Jezus zijn ogen opende met slijk.

Mocht het dan nog in de weg des Heeren zijn, dat dit geschrift nog dienen mocht voor diegenen, die nog in een onverzoende staat met God leven en wellicht in dezelfde weg wandelen, waarin hij eertijds gewandeld heeft, en door Gods genade die uitwerking hebben, waardoor zij als verlorenen in zichzelf tot Christus werden gedreven, om in Hem alleen hun heil en zaligheid te zoeken.

Mocht het voor heilbegerigen tot opbeuring en aanmoediging wezen, om aan te houden aan de troon der genade, al werden zij gelijk hij, weleer door vele wegen geslingerd, of dat zij door velerlei angstvalligheden bestreden werden, waardoor zij welhaast de moed zouden opgeven. Ook hij heeft dit ruimschoots ondervonden, maar ook uit dat alles geleerd, dat de Heere niet laat varen de werken Zijner handen, maar Zijn eens begonnen werk getrouw volbrengen zal.

Mocht het ten laatste nog tot bemoediging zijn voor dezulken onder des Heeren volk, die veel in kommervolle wegen zuchten, om het op de Heere te wagen; die uit het onmogelijke verheerlijkt wordt, zoals deze man ook in een ruime mate ondervonden heeft, daar hij ook in nadruk geleerd heeft, dat de Naam des Heeren een sterke toren

is, waar de rechtvaardige leert henen lopen en in een hoog vertrek gesteld wordt.
Dat God zelf het velen tot zegen doe verstrekken, is mijn hartewens, dan zou het van
achteren nog blijken, tot welk einde dit werk is samengesteld en waartoe des mans pen
is bestuurd, om al deze daden voor het nageslacht te bewaren.

20 September 1865.

J. ZITTEL,

**Gedachtenis van de bijzondere daden, die de goedertieren verbonds-God zo uit-
als inwendig met mij gehouden heeft, al de dagen mijns levens.**

Ik zal de daden des Heeren gedenken, Uw wonderen vanouds her. Psalm 71:12.

Daar de bijzondere wegen die de Heere gedurende dit ondermaanse leven met mij heeft gelieven te houden en welke Zijn aanbiddelijke wijsheid heeft willen dienstbaar maken, om mij, diepschuldige zondaar, uit de zorgeloze staat der zonde wakker te maken en te brengen tot het onschatbaar voorrecht om die groten Zoenborg als Redder mijner doodschuldigen toestand te vinden, zo vond ik deze opgewektheid in mijn gemoed om, ofschoon altijd maar stipsgewijze, nochtans de bijzonderste daden voor het nageslacht ter gedachtenis over te laten; of het de groten God van hemel en aarde, die alle dingen werkt naar de raad Zijns willens, nog dienstbaar mocht maken voor diegenen, die dit zullen horen of horen lezen, tot ontdekking, opbeuring of vertroosting.

Om hiermede een welgeordende aanvang te maken, zo wens ik met des Heeren hulp met mijn geboortedag te beginnen, om zo. vervolgens de wegen, die de Heere met mij gehouden heeft, eens na te wandelen.

Afkomst

Geboren in het jaar 1721 de 11 Juli, werd ik door mijn geliefde ouders door de heiligen Doop aan een Drieëinig God in de gemeente opgedragen, welke toen hun beloften hebben afgelegd, om mij in de zuivere leer der waarheid op te voeden en te onderwijzen of laten onderwijzen, hetwelk zij bij mijn opwassen, na het licht dat de vrijmachtige en soevereine God hun geschonken had, ook zochten te volbrengen. O onschatbaar voorrecht! Dat ook ik, die met alle mensen onder het vonnis des doods lag en met Adam rechtvaardig voor God verdoemelijk was, onder het liefelijk licht des Evangelies mocht geboren worden! Dat zo vele duizenden mijner mede-stervelingen, die van nature dezelfde voorwerpen zijn gelijk als ik, nochtans die blijmaar van het aanbod der genade en zaligheid moeten missen, hoewel dit zonder de werking van, des Heeren Geest, geen zondaar tot zichzelf zou brengen, gelijk ik nader door Gods aanbiddelijke genade heb mogen ondervinden.

Bij het klimmen mijner jaren, waarvoor ook de Heere mij gespaard heeft, in onderscheiding van velen mijner geliefde broeders en zusters, die in hun jeugd uit het leven werden weggenomen en zo vroegtijdig naar een nimmer eindigende eeuwigheid zijn heengegaan, daar Hij mij in het land der levendigen heeft gelaten, naar Zijn bepaalden raad, daar Zijn goedheid met mij arme zondaar iets bijzonders voorhad, werd ik dan ook genoopt dit werk te aanvaarden, ofschoon ik al de ouderdom van 58 jaren en 6 maanden bereikt had.

Vooraf wil ik u. dan melden wat mij als kind in het geheugen is bijgebleven, betreffende de lotgevallen mijner geliefde ouders, daar de vrijmachtige God in het jaar 1725 mijn ouders huis bezocht heeft met zijn oordeel onder het vee, zodat door het toen heersende longvuur, velen hunner beesten werden weggenomen en het volgende jaar 1726, onder een nieuw oordeel deed zuchten, daar Zijn rechtvaardige hand een zware overstroming deed komen, door het doorbreken van de Lekdijk bij Schoonhoven, waardoor mensen en beesten zijn omgekomen en waar zij hun leven in moesten eindigen; anderen werden in benauwdheid gedreven, door dat er ongemeen veel landen werden overstroomd.

Maar ik kan mij niet voorstellen, dat dit rechtvaardig oordeel des Heeren enige

bijzondere uitwerking op de harten der mensen gemaakt heeft, hoewel het hier in de omtrek zo aller-betreuenswaardig gesteld was en ,men nochtans des Heeren hand niet eens opmerkte, waaruit men zeer klaar zien kan, dat noch oordeel, noch zegeningen, zonder de krachtadige werking van des Heeren Geest iets uitwerken op het stugge hart van de zondaar, ofschoon het eenmaal tegen ons getuigen zal; het gebeurt nochtans niet zelden dat het van God vijandige hart nog harder wordt om op te merken, het oor dover om te horen en het oog nog meer gesloten om er iets van in te zien.

Onder dit alles groeide ik echter op in mijn blinde natuurstaat, gelijk alle andere kinderen, niet eens wetende, noch gelovende, dat ik om mijn erfzonden rechtvaardig voor God verdoemelijk was, waardoor ik ook van God, mijn Maker, geheel vervreemd was en niet vatbaar, dat ik door Zijn grote lankmoedigheid gedragen en bewaard was geworden; hoe wonderbaar is toch zulk een heilig Wezen over een zondig Adamskind, ja hoe zou ik in staat zijn dit recht te omvatten en vooral, wanneer mij in gedachten komt, hoe dat bij het klimmen mijner levensdagen mijn zonden ook zeer toenamen en dat wel op een treurige wijze, dat ik een bijzondere lust had tot de zonden die ik door anderen zag uitvoeren en niet alleen een lust, maar ook velen van dezelve werden door mij ten uitvoer gebracht, en die ik niet volbracht heb, is alleen de weerhoudende genade van des Heeren hand geweest, want ik was een overtreder tegen al de geboden van Zijn heilige wet.

Maar onder dit alles was mij ook dit grote voorrecht te beurt gevallen, dat mijn geliefde ouders mij in mijn jeugd het lezen en schrijven hadden laten leren, waar de goedertieren God mij nog verstand toe geschonken had, ofschoon ik toen niet inzag noch geloofde, dat dit gaven van Gods wijze goedheid waren, maar dat dit door mijn eigen vernuft en wijsheid voortvloeide; o welk een diepe blindheid van mijn bedorven natuur.

Onder dit alles echter behield ik ook deze deugd, dat ik veel lust in het lezen had, maar niet uit zulk een beginsel, dat ik langs die weg de Heere God en mijzelf mocht leren kennen. O neen, het was alleen een blote nieuwsgierigheid, daar het meest ijdele boeken of liederen waren, die geen nut of voordeel, maar wel het tegendeel konden teweegbrengen en dit was mijn geliefde ouders niet zelden tot grote smart en geen wonder, daar toch elke rechtgeaarde vader en moeder niet anders kunnen wensen, als dat hun kinderen van de paden des verderfs worden afgekeerd; tot dat einde gebruikte ook mijn geliefde moeder een middel om mij van mijnen goddelozen weg af te keren, en wel langs zulk een weg, door mij een boek aan te bieden, getiteld: *"De donderslag der goddelozen"*.¹

O, zegt mijn hart, welk een wonderbare voorzienigheid des Heeren. Daar ik zeer nieuwsgierig was, zo was ik weer zeer begerig om dit te doorlezen. Ik had toen, zoveel ik mij herinneren kan, de ouderdom van 10 jaren bereikt. Onder het lezen van dat boekje gaf de goedertieren God zoveel indrukken op mijn gemoed, dat ik meer begon te geloven dat er een hemel tot beloning was en een hel tot straf, waar alle mensen na hun sterven naar Gods rechtvaardig oordeel zouden heengaan, waardoor de Heere mijn geweten wakker maakte en ik nu en dan in vreze en benauwdheid kwam, of ik na mijn dood ook niet eeuwig in het verderf zoude nederdalen, zodat ik menigmaal onder het lezen vele tranen stortte, dat ik niet langer lezen kon.

Dit bleef mij enige jaren terneer drukken, waardoor ik de zonden niet zo gerust kon bedrijven als tevoren, nochtans liet ik dezelve niet na, maar zondigde tegen beter

¹ Door Corn. van Niel, ziekenbezoeker

weten in, waardoor mijn ontwaakt geweten van tijd tot tijd weer dodiger werd en tergde zo die goedertieren God door Hem tot toom te verwekken. Hoe rechtvaardig had de Heere mij toch niet aan de verharding des harten kunnen overlaten tot aan het uur van mijn dood, om mij dan voor eeuwig van voor Zijn heilig aangezicht te verstoten in een eeuwige rampzaligheid, waarin ik des Heeren recht volkomen zou hebben moeten billijken, want ik moet getuigen, dat, terwijl ik de ene zonde overdacht, de andere ten uitvoer bracht.

O, welk een wondere lankmoedigheid Gods over zulk een God tergende zondaar als ik was en dat wel onder het zalig licht des Evangelies. Welke vrucht heeft toch de mens van die dingen, waarover ik mij door Gods genade nu schamen moet? O, driemaal zalig voorrecht; mocht het velen vergund worden dit hier te leren, maar ach, hoe ontelbaar veel zullen het te laat beklagen.

Intussen leefde ik naar de begeerlijkheid van mijn boze hart voort, doende de wil des vleses en der gedachten, totdat ik de ouderdom van 18 jaren bereikt had, levende wel tevreden gelijk alle mensen van nature, daar ik nog niet geloofde dat men moest weergeboren worden, gelijk des Heeren Woord ons zo duidelijk leert. O, welk een diepe blindheid en ongeloof in de goddelijke waarheden. Ik dacht toen nog niet anders dan door zondige deugden de hemel te verdienen, gelijk het zo verblinde pausdom, waardoor ik zelfs zover werd weggevoerd, dat mijn genegenheid zeer sterk werd om tot de Roomse kerk over te gaan en onze kerk, waar ik in geboren en opgevoed was, te verlaten.

Onder deze toestand gevoelde ik zeer veel genegenheid tot het huwelijk met iemand die van de Roomse godsdienst was en wier genegenheid ook wederkerig tot mij gericht was om mij tot haar man te hebben en mij zo tot haar afgodendienst over te halen, hetwelk zeker zou gebeurd zijn, indien de goedertieren en eeuwiglievende God mij niet door Zijn verborgen hand van genade bewaard had. Zo bewaart toch de Heere die de Zijne zijn, al is het dat zij nog in hun natuurstaat omzwerven en niet-weten, dat zij in zulk een ellendige toestand verkeren; o, grote ontfermingen Gods over zulk een vloekwaardig zondaar als ik ben.

Ik was menigmaal zo vervoerd met haar, dat ik die kostelijke genadetijd veronachtzaamde om bij haar door te brengen en wel met zulk een voornemen, om de huwelijksband samen eenmaal te sluiten.

Maar Hij, die elk schepsel in Zijn hand heeft, beliefde naar Zijn grote barmhartigheid dit voornemen te beletten, daar ik telkens weer onvoldaan in mezelf van haar moest gaan, omdat de Heere betere dingen over mij voorzien had. O, welk een grote goedheid van die God van hemel en aarde, die het kwaad weet paal en perk te stellen en slechts maar spreekt: tot hiertoe en niet verder, ofschoon ik dat toen niet zo inzag, maar integendeel menigmaal boos op mezelf was, dat ik de zaak niet ten uitvoer bracht.

O, welk een volslagen diepe blindheid, daar ik niet inzag noch wist, dat de goedertieren God mij terug hield en wel tot zulk een einde, dat Gods grote Naam daarvoor verheerlijkt moest worden, en mijn zielsbehoudenis er door uitgewerkt. O, mag, ja moet ik niet uitroepen: wat zal ik de Heere vergelden voor deze weldadigheid bij uitnemendheid aan mij bewezen, daar Hij mij belet heeft een afgodendienaar te worden. Echter ging ik. nog voort in de weg der begeerten van mijn boze hart, niet lettende op de wegen en daden des Heeren. Totdat eindelijk mijn geliefde moeder, die toen weduwe was, een dienstmaagd ging houden, waardoor Gods voorzienig bestuur mij in een andere weg leidde. Wonderlijk zijn toch des Heeren wegen.

Huwelijk

Na verloop van twee jaren mocht deze dienstmaagd naar de bepaalde raad Gods dan ook mijn geliefde echtgenote worden, door welken weg ik ook nader tot mezelf mocht komen, daar toch de Heere middelen en einde doet samen lopen.

Deze dienstmaagd had een tante, die krachtadig tot God bekeerd was, ja zo, dat zij een open brief van Christus was en in haar stand een licht in Gods kerk.

Zij sprak van haar veel tegen mij en wel dat zij volgens haar oordelen naar de hemel zou gaan en ook dat zij nog een zuster van haar gekend had, die al in de hemel was en op haar ziek- en doodbed was bekeerd, toen zij de ouderdom van 18 jaren bereikt had, waarvan zij zulke klare bewijzen had afgelegd van haar aandeel in Christus en Zijn heilgoederen, dat zelfs de blinde wereldlingen moesten betuigen: dit is een werk Gods. Nochtans, hoe menigmaal wij over die zaken samen spraken, bleef ik onder dit alles echter dezelfde ofschoon wel is waar mijn geweten mij wel eens beschuldigd had en in mijn aangezicht getuigde als kloppende tegen de zonde.

Hierdoor begon mijn gemoed nu en dan eens levendig te worden, waardoor ik wel eens in benauwdheid werd gedreven, evenwel bracht het mij niet tot dat geloof, dat een mens hier in de tijd kan weten, of hij zalig zou worden of niet. O, moet ik betuigen, welk een diepe blindheid aan die goddelijke waarheden, daar ik toch met alle mensen van nature in lag; onder dit alles nochtans namen wij soms voornemens om, als wij eens getrouwd waren, ons leven te beteren en dan onszelf te bekeren.

Ondertussen liep dit jaar ten einde; zij ging toen ook in een andere dienst. Niet lang echter daarna werd mijn genegenheid tot haar zo sterk als het wel ooit tevoren geweest was, waardoor ik tot een vast besluit kwam, mezelf aan haar te verbinden al de dagen mijns levens en haar te kiezen als mijn enige en geliefde echtgenote, dat ook door haar wederzijds werd ingewilligd, hetwelk ook ten gevolge had, dat wij door het huwelijk aan elkaar verbonden werden in het jaar 1741 en waarvan ik ook tot nog toe mag getuigen, dat die keus mij nooit berouwd heeft.

Maar dat alles werd door ons uitgewerkt, zonder de Heere hierin te kennen; och, wat is Gods lankmoedigheid toch oneindig groot, die zo weinig handelt naar de zonden der mensenkinderen. Maar eer ons huwelijk voltrokken was en ons voornemen onder mijn familie bekend werd, had dit nog tegenstand, daar het mij zeer sterk werd afgeraden; Maar wat de Heere samen voegt, zal geen sterveling kunnen scheiden, gelijk dan ook ons niet gebeurde, daar het voltrokken werd de 19 November van genoemd jaar.

Nadat wij gehuwd waren, verkeerden wij het eerste half jaar bij mijn moeder aan huis, in welken tijd wij ook de familie een bezoek gaven, maar na de vromen gingen wij niet, echter was ik toch zeer begerig naar hen, te meer daar ik nooit geen mens gesproken had, die met bewustheid van zichzelf kon betuigen, bekeerd te zijn; Maar ik kon mijn vrouw daartoe niet bewegen. Ook hierin zien wij hoe de mens een afkeer heeft zelfs van de middelen, die hem tot God zouden kunnen leiden, zodat hij ze veeleer haat en verwaarloost, dan dat hij ze in acht neemt en gebruikt.

Onder dat alles leefden wij zo voort, soms wel eens denkende aan de eens gedane belofte als wij getrouwd waren ons leven te beteren, maar och, voornemens in eigen kracht lopen op een enkel niet uit, maar des Heeren wegen zijn altijd wonderlijk, daar Hij alles werkt na Zijn bepaalden raad en middelen en einden doet tezamen lopen om de Zijnen tot Zijn gemeenschap te brengen, hetwelk ik ook door Zijn genade mocht ondervinden.

Daar na enige tijd Gods wijsheid deze tante weer op Kockengen bracht, waar ik zo lang een bijzondere begeerte voor gevoeld had haar eens te horen spreken, zo werd

mijn begeerte nochtans niet vervuld, ofschoon mijn ogen haar mochten aanschouwen, hetwelk zoveel invloed op mijn gemoed had, dat ik geheel veranderd werd, ja zelfs koud door mijn leden, met deze gedachte: zal zij nu diegene wezen, die naar de hemel gaat, waar mijn vrouw zo menigmaal van gesproken heeft? Maar de weg om haar te ontmoeten werd afgebroken, daar ik op die dag een dode mede moest ter aarde bestellen, waardoor ik niet dadelijk in de gelegenheid was haar op te zoeken.

Ik overlegde bij mezelf dat, als dit verricht was, ik haar bij mijn vrouws moeder wenste te ontmoeten. Maar ik werd in mijn verwachting zeer teleurgesteld, daar zij in die tussentijd weer was vertrokken, hetwelk zoveel op mij teweeg bracht, dat ik in tranen uitbarstte, waarover mijn vrouws moeder zeer verwonderd was en zocht mijn gemoed hiermede te stillen en op te beuren, dat zij in korten tijd weer tot haar zou komen en het ons dan zou laten weten, opdat wij dan tezamen tot haar zouden komen, gelijk ook na een tijdsverloop van vijf weken gebeurde.

Maar toen wij deze tijding ontvingen, oordeelde mijn vrouw dat het beter was thuis te blijven, uit oorzaak, dat wij ons vee aan huis hadden en die met de nacht slecht alleen konden laten, gelijk ook wel enigen schijn gaf, om het na te laten; zo weet de vorst der duisternis altijd struikelblokken in de weg te werpen, om zulke wegen af te breken en er van terug te houden, hetwelk nog tot een zegen voor zijn gemoed zou kunnen dienstbaar gemaakt worden.

Zo leert men door dat alles, dat de weg naar de hemel een weg van strijd is, van het eerste ogenblik af dat de Heere Zijn volk daarop leidt.

De Heere liet mij echter niet aan mezelf, maar maakte mijn begeerte naar haar zo sterk, dat ik de overhand kreeg en mijn vrouw ook inwilligde om huis en vee over te laten en besloten ons geliefde kind bij mijn zuster te brengen, hetwelk dan ook gebeurde; en zo gingen wij naar het dorp, om haar te ontmoeten, met zulk een nieuwsgierigheid, gelijk weleer Zacheüs, die in een boom klom om de Heere Jezus te zien. O zalige begeerte! Hoewel ik dat toen zo niet inzag noch geloofde, nochtans zal de eeuwigheid daartoe nodig zijn om de Heere daar de eer voor toe te brengen, daar Hij toch het begin, midden en einde is. Zo was het ook alleen de Heere, die deze begeerte in mijn hart gegeven had.

Toen wij daar gekomen waren groette ik haar en zij ook wederkerig ons met een blijmoedig en lachend gelaat, waarover ik mij zeer verwonderde, dat zulk een mens ook nog een lachend gelaat vertoonde, daar de Heere zo veel wonderen van genade aan verheerlijkt had en tevens verblijdde ik mij, dat er ook in zulk een mens nog zoveel overbleef, dat de wereld gelijkvormig was, omdat ik de ijdelheid zo zeer liefhad. Maar niet veel tijd verliep er dat wij tezamen waren, of zij ging ons verhalen hoe de Heere haar ontdekt en overtuigd had aan haar verloren toestand en hoe ze buiten God en Christus leefde en klaar inzag, als zij in zo'n staat stierf zij eeuwig moest omkomen en verloren gaan; en hoe zij negen jaren onder hoop en vrees had omgezworven eer zij tot ruimte was gekomen en nu kon geloven, dat zij ook deel aan God in Christus gekregen had.

Onder dit gesprek werd mijn ziel zodanig getroffen, dat de Heere dit als een middel geliefde te gebruiken om mij ellendig zondaar op mijn zondenweg stil te houden.

Bekering

Deze gedenkwaardige toestand geschiedde in het jaar 1741, waarvan ik tot roem van Gods vrije genade mag getuigen, dat de goedertieren God onder haar spreken zoveel licht en geloof in mijn ziel deed opgaan, dat ik het besluit opmaakte dat, als ik zo uit deze wereld ging, ik dan zeker moest verloren gaan, daar een heilig God geen

gemeenschap met zulk een zondaar hebben kon; daarbij kreeg ik zulk een levendig gezicht van de toestand van onze plaats in die dagen, dat er wellicht niemand was, ja zelfs de predikant niet, die zulke zaken bij een levendige bevinding kende, gelijk ook in de predikant openbaar werd, daar hij al zeer spoedig mijn vijand werd. Ook kreeg ik een inzicht dat al mijn formuliergebeden, die ik tot hiertoe had opgezegd, geen bidden was, die ik ook van dat ogenblik af aan mocht nalaten.

O, zalig ontdekkend licht, dat de Heere aan zulk een onwaardig zondaar beliefd te schenken. Van die tijd af aan kon ik niet anders bidden als om ontdekt en bekeerd te worden, daar ik hoe langer hoe meer geloofde, dat een heilig en rechtvaardig God met zulk een onrein en gans walgelijk zondaar als ik was, geen gemeenschap kon hebben. In die toestand durfde ik soms 's avonds niet te slapen, uit oorzaak dat ik een zodanige vrees had, dat de Heere mij in de slaap zou oproepen en zo naar een eeuwig verderf wijzen, hetwelk ik ook rechtvaardig moest billijken, omdat ik dit zo rechtvaardig verdiend had, daar ik niet vatbaar was noch geloofde, dat Gods Woord ons toeroept: "die zichzelf veroordeelt niet zal veroordeeld worden". O welk een diepe blindheid en schuldig ongeloof van het verduisterd hart in de Goddelijke waarheden.

In deze toestand verkeerde ik omtrent drie volle jaren, nochtans bewaarde de Heere het eens gestrooide zaad der genade, hetwelk Hij uit eeuwige liefde in mij gelegd had, daar Hij de getrouwe en onveranderlijke Verbonds-God blijft, die het werk Zijner handen nooit laat varen, ofschoon ik dit toen zo niet inzag, waardoor het mij ook niet tot troost en sterkte dienen kon, want zonder geloof is het onmogelijk Gode te behagen.

Zo leefde ik in die tijd geheel bij de indrukken als die in mijn gemoed aanwezig waren. Als ik een recht gevoel van mijn zonden had, dan was er hoop voor mij en zo dacht ik: ik zal nog wel bekeerd worden, maar was ik integendeel in drukkeloosheid en ongevoeligheid, dan was ik droevig en besloot daaruit, dat alles weer zou voorbij gaan en dat ik weer tot mijn zondige leven zou terugkeren. Maar de Heere verhoedde dat en liet het er niet toe komen, daar Hij mij onwaardig zondaar door Zijn Goddelijke kracht en genade getrouw bewaarde en daar tegenover mij veel vrijmoedigheid gaf om tegen alle mensen te spreken Maar bijzonder tegen mijn naasten en vrienden en wel om hen te vermanen en te waarschuwen dat, als zij zo uit deze wereld gingen, eeuwig moesten verloren gaan.

In die tijd ging ik veel naar Tienhoven, waar ik toen ter kerk ging en waar in die dagen veel vromen waren en ook een godzalig leraar, een zeer voorbeeldig en uitmuntend man, genaamd **Gerardus Schuilenburg**, die mij bijzonder opwekte en aanspoorde in mijn weg en ook om toch vrijmoedig uit te komen voor anderen, wat ik in mezelf zag en geloofde, opdat het door des Heeren zegen nog tot een middel voor hen dienen mocht, waardoor zij mochten ontwaken uit de slaap der zonde en des doods. Ja, dit waren altijd zijn woorden als ik van hem vertrok: *spreekt maar veel, want een handvol koorn kan ruisen als de Libanon en ook de ijver van u begonnen, heeft er velen verwekt.*

Nu was er in die tijd niemand in onze plaats in welke ik van die zaak iets hoorde of opmerkte; zo mocht ik daar dan de eerste zijn, ik, zulk een onwaardig zondaar, die de Heere met Zijn zaligmakend licht bestraalde en heilbegerig zoekende en vragende maakte. O, welk een wondere goedheid des Heeren over mij arm en onwaardig zondaar, daar ik wel wil betuigen, dat ik nooit naar de Heere zou gezocht noch gevraagd hebben, indien Hij mij zelf door Zijn genade niet getrokken en gezocht had en mij te sterk geworden was, maar de Heere liet mijn spreken niet ongezegd, daar ik tot mijn blijdschap mocht vernemen, dat er velen een horend oor gekregen hadden en een ontwaakt geweten, zodat sommigen begonnen te geloven en in te zien, dat het

waarheid was hetgeen ik tot hen sprak, waardoor ook enkelen op avondmaaltijd zich van de Tafel des Heeren onthielden.

Door deze weg begon ik ook openbaar te worden en kreeg alzo zeer vele vijanden, en in het bijzonder ook onze Leraar, genaamd *Izak van Vianen*, door wie ik in de eerste beginselen der goddelijke waarheden was onderwezen, maar nooit, zover mij bekend is, dat ik veranderd en bekeerd moest worden. Ook waren er wel van diegenen tot wie ik van deze dingen sprak, die met mij spotten, gelijk blinde en natuurlijke wereldlingen eigen is, daar het hen, naar des Heeren Woord, geheel tot dwaasheid is. Maar onder hen waren er twee die dat spotten niet wel dragen konden, waarvan de een mijn vrouws moeder en de ander een Jan Bogert was, uit oorzaak, dat ook zij in vroegere dagen in hun gemoed overtuigingen gehad hadden, maar later met de stroom van de wereld weer waren weggevoerd, zodat zij van de wereld niet meer te ontkennen waren. Door deze weg nochtans behaagde het de Heere, dat men er weer nieuw leven in begon te ontdekken, waardoor zij weer tot de eerste werken leerde keren. Ook onthielden die zich van de tafel des Heeren, omdat zij inzagen, dat een mens, die nog geen deel aan Jezus had en alzo buiten Hem omzwierf daar geen recht of aanspraak op had.

Hierover betoonde onze Leraar te meer zijn vijandschap, waarom hij mij soms wel uitmaakte voor een dweper en oproermaker in de gemeente en dat ik Leraars naar mijn eigen hart zocht en alzo maar bij gebroken bakken leefde die geen water houden. O welk een diepe blindheid en dat wel van een Leraar.

Dit alles schrikte mij nochtans niet af, maar was mij integendeel menigmaal tot een spoorslag, waardoor ik meer werkzaam en biddende raakte. Ook kreeg ik nu en dan meer vrijmoedigheid om te spreken en begon ook met mijn vrienden als zij bij mij waren wel eens te bidden, eer wij van elkaar scheiden, waartoe die godzalige man Ds. Schuilenburg mij dikwijls toe had aangespoord en opgewekt. Ook was de Heere zo goed, dat Hij mij tot dit werk veel gaven en vrijmoedigheid schonk, hetwelk mij veel aanmoedigde.

In deze toestand bleef ik drie jaren lang bijna een en hetzelfde, dat ik nooit geheel werkeloos was, maar veeltijds nog al gemoedigd, met de behoeften, dat ik van een zoeker eens een vinder mocht worden. Veel was ik ook werkzaam met deze woorden: *zoekt eerst het Koninkrijk Gods en alle dingen zullen u toegeworpen worden*. O, dacht ik dan, mocht ik Jezus maar tot mijn deel krijgen, de wereld zal wel schikken en volgen, want die het meerdere geeft zal het mindere niet onthouden.

Zo leefde ik al voort, mezelf geen naam wetende te geven. Daar ik mij onder de vromen niet durfde tellen en bij de wereld ook niet meer leven kon, was ik echter onder het gehoor van Gods Woord en werd de gans onbekeerd mens aangesproken, dan kon ik mij daar ook niet bij plaatsen. Werden echter de godzaligen toegesproken, dan ging mijn ziel wel uit met de begeerten naar zulk een gelukkige toestand, echter kon noch durfde ik mij dit toe-eigenen; maar werd er dan eens voorgesteld, wat de kenmerken van een zoeker naar de Heere en Zijn gemeenschap waren en hoe die werkzaamheden al toegingen, dan vond ik soms die getuigenis wel in mijn gemoed, dat de Heere wat aan mijn ziel geschonken had, dat ik van nature miste

Ook gebeurde het wel, dat ik door des Heeren genade onder mijn bidden en ook wel na het gebed zoveel mocht genieten, dat ik niet anders kon noch durfde besluiten, als ik nu werd weggenomen, mijn einde vrede zou zijn. Maar dit geloof duurde niet langer als dat ik die gevoelige indrukken aan mijn gemoed behield, want als ik weer indruklozer en ongevoeliger werd, zodat ik niet zoveel van mijn schulden gevoelde, dan werd ik al spoedig bestreden, dat ik mij dit alles maar ingebeeld had. Zo veracht men door blindheid de dag der kleine dingen en de Heere geeft men door dat ongeloof

de ere niet, aan Wie men dat zo duurzaam verplicht is. O, hoe rechtvaardig kon de Heere zulk een ondankbare niet laten omdolen om nooit weer naar hem om te zien, maar de goedertieren God die de getrouwe en waarachtige Getuige is zal niet laten varen de werken Zijner handen, maar op Zijn tijd Zijn eens begonnen werk Zelf volbrengen. En zeker zal de Heere dit doen aan allen diegenen, die Hem in waarheid en oprechtheid zoeken.

Pest onder het vee

Een geruime tijd bleef ik echter in een en dezelfde toestand verkeren. Intussen bezocht de Heere ons zondig Nederland met een zeer zware pest onder het rundvee, hetwelk een aanvang nam in het jaar 1744. Dit ontstond eerst te Westbroek en toen op Pilanen onder Linschoten en vervolgens onder Kamerik bij een Izak Blom en ten laatste op Kerstdag ook te Kockengen bij een Nijs van Dam.

Deze bezoeking trok zo sterk door, dat, eer de maand Mei verschenen was, bijna alle mensen van vee ontbloot waren, zodat de stallen en velden treurden, omdat er weinig of geen vee in gevonden werd, daar sommigen ze allen kwijt waren en anderen er een of twee behielden, uit oorzaak dat er slechts enkelen van die ziekte herstelden.

Hoe zwaar echter dit oordeel ook was, zo had het nochtans zeer weinig uitwerking op de harten van het volk in Nederland. Wel was er een klagen over deze zware bezoeking, maar wel allerminst over de zonden, die er toch alleen de oorzaak van waren, dat de Heere zulke oordelen over ons gebracht had, zodat dan ook weinigen daardoor veranderd werden, maar wel groter schulden maakten door murmureren en twisten tegen de roede, welke Zijn Goddelijke hand over mij en bijna over geheel Nederland gebracht had, aan het hart van de inwoners mocht geheiligd worden.

Ook was ik soms in deze weg zo gelovig werkzaam, dat, als ik Jezus maar tot mijn zalig deel mocht krijgen, dan het mindere, namelijk de aardse dingen mij wel toegeworpen zouden worden, al scheen het ook van buiten nog zo donker, daar die woorden: "zoekt eerst het Koninkrijk Gods", mij bij vernieuwing in mijn gemoed werden gelegd en mij deden geloven, dat, als ik dit mocht ontvangen, dan gewis de aardse dingen wel volgen zouden. En hiervan gaf de Heere ook zulke bijzondere blijken van Zijn goedertierenheid onder dit oordeel, daar Hij door Zijn genade aan mij onwaardig schepsel nog twee beesten schonk, waardoor de Heere toonde, dat Hij niet tot verdervens toe een einde met mij wilde maken, daar Zijn hand van genade mij door die beesten een bijzondere, maat zegen schonk.

Intussen was ieder hopende, dat het met het wegsterven der beesten een einde mocht nemen, maar zonder grond, want onder dit alles was er geen bukken noch schuldbelijdenis voor de Heere, waardoor ook des Heeren hand nog bleef uitgestrekt en met Zijne roede der verbolgenheid steeds voortging.

Ieder besteedde nu zijn vermogen, nadat de Heere hem met gaven bedeed had, om weer andere beesten te kopen, maar zonder gezegende gevolgen, daar de Heere ook deze van velen weer schielijk wegnam, hetwelk ook mij te beurt viel.

Nu zochten wij alles bijeen wat wij nog bezaten, om nog weer in het bezit van beesten te komen. Om dit echter te kunnen volbrengen, moesten ook de afgoden des Heeren alwijze raad, wil en weg, daar Hij toch als een rechtvaardig en soeverein God met alle mensenkinderen kan handelen naar Zijn vrij welbehagen.

Bij dat alles kwam er nog een schuldig vooruitlopen, dat het gehele land arm worden en nooit weer van beesten kon voorzien worden. De Heere heeft dit echter anders getoond en aan de dwazen sterveling doen zien, dat Zijn gedachten veel hoger en wijzer en oneindig veel beter zijn dan die van een goddeloos zondaar, waardoor Hij de armen mens verijdt in al zijn gedachten, woorden en werken en evenwel leert hij

geen gerechtigheid noch achter de Heere aankomen.

Dit treffende oordeel naderde ook tot mijn huis ; ook mijn beesten werden door deze roede weggenomen, maar de goedertieren Vader, die ik echter in die tijd mijn Vader nog niet durfde noemen wegens mijn blind en ongelovig hart in de waarheid en aan Gods getrouwheid, zal Zijn eens begonnen werk in het hart van Zijn gunstvolk uit genade gelegd, nimmer laten varen, gelijk de Heere aan mij onwaardig zondaar van achteren getoond en bevestigd heeft door het getuigenis van Zijn Geest in mijn hart.

O, welk een wonderbare genade van die volzaligen God aan zulk een groot zondaar, als ik in mezelf was, bewezen. Maar ik mag niet ontkennen, dat dit oordeel des Heeren onder het vee, mij onwaardige, nog mede werkte ten goede, gelijk de getrouwe God beloofd heeft dengenen die Hem liefhebben, door mij behoeften te schenken om met de Vader door Christus verzoend en bevredigd te worden.

Zo mocht het mij dan ook vergund worden veel in biddende behoeften te verkeren tot de Heere, dat die van goud en zilver, waarmede wij weleer ons lichaam versierd hadden, om een heilig God tot toorn te verwekken, worden afgelegd. Nochtans gelijk Rachel de Teraphim, haar vaders afgod, onder haar verborg, zo ook waren zij wel afgelegd maar niet uit het hart, hetwelk tot een duidelijk bewijs strekt, dat het hart nog niet recht los van deze dingen was en het godonterende op de rechte wijs niet werd ingezien.

O, welk een diepe blindheid van de zondaar tegenover die grote lankmoedigheid des Heeren, die nooit handelt naar onze zonden en zware ongerechtigheid; nu echter moest hetzelfde weg om weer in liet bezit van beesten te geraken, gelijk wij ook in het werk stelden en kochten toen weer vier andere beesten; niet lang echter waren wij hiervan in het bezit, toen de Heere opnieuw met Zijn roede in de zomer tot ons kwam, waardoor, eer de maand September van het jaar 1745 geëindigd was, weer drie van ons viertal waren weggenomen.

O, welk een zware beproeving. In deze toestand was het ook zeer hartroerend voor ons, zodat ons eerste of oudste kind, toen nog maar drie jaren oud, zo bitter in tranen uitbarstte, dat ook mijn vrouw en ik beiden aan het wenen raakten en het kind niet wisten te stillen in haar droefheid, hierop deden wij haar beloften om weer andere beesten te kopen, waarop zij in haar kindsheid ten antwoord gaf, dat dit niet meer kon geschieden, uit oorzaak dat wij daartoe geen geld meer hadden, gelijk ook volkomen waarheid was. Nadat zij dit gezegd had stond zij op en ging in het voorhuis, zonder een woord tegen ons te spreken en liep tot een kastje, waar het goed hetgeen zij had, in lag en haalde daar een bloedkralen kettinkje uit, waar een klein goud dopje aan was, hetwelk zij van haar grootmoeder gekregen had, wat zij aan ons gaf om er weer beesten voor te kopen, daar zij zeide dit niet meer te willen dragen. O welk een roepstem voor ons, dat een kind van drie jaar zijn ouders moet voorgaan, ofschoon wij er toen Gods hand niet in zagen noch opmerkten, daar de Heere ons door dit kind zeer duidelijk toeriep: werpt uw afgoden heden uit.

Wij sukkelden die zomer met drie beesten voort, die echter zeer veel geld opbrachten, daar alles in een zeer hoge prijs was gestegen. Nochtans leefden wij er zeer sober van, echter nog al met vergenoegdheid, daar wij elkaar hartelijk lief hadden en tezamen veel het aangezicht des Heeren mochten zoeken. Ook maakte de Heere mij veel bemoedigd, wat mij deed vertrouwen, dat mijn zuchten niet tevergeefs zou wezen, daar de Heere mij soms veel geloofskracht schonk, door dit woord, dat, die Hem in waarheid en oprechtheid zoeken, Hem ook vinden zullen.

Niet lang echter duurde het of dit: bezwaarde alweer mijn gemoed, of ik wel een oprechte zoeker naar de Heere was, want was dit zo, dan zou mijn ziel meer droefheid en verlangen naar de Heere en Zijn zalige gemeenschap hebben en ik het buiten Hem geen ogenblik kunnen stellen. Maar och, dit was met mij alzo niet en daarom was mijn werk ook niet oprecht, door welke bestrijding ik weer geheel overhoop raakte en alzo van het woord der waarheid en de rechten weg afweek, door mijn verduisterd verstand en de ingevingen des duivels, wiens listen ik nog zeer weinig kende, waardoor ik daar meer geloof aan gaf dan aan Gods getrouw en onveranderlijk getuigenis, waar men geen maat of trap in vindt, van welk een hoogte, zwaarte of lengte van tijd de overtuiging van de zondaar gaan moet, daar dit toch alleen de vereisten zijn, dat hij zijn verloren staat recht inziet en alzo buiten zichzelf alleen in de Heere Jezus zijn zaligheid zoekt. Dan vindt hij ook deze grond in Gods onfeilbaar Woord, dat hij een rechte zoeker is en ook op des Heeren tijd zeker zal vinden, gelijk ik bij ervaring spreken kan, dat de Heere, mij onwaardige, dit geleerd heeft en ook aan ieder schenken wil, daar Hij een onveranderlijk en getrouw God is, wiens beloften ja en amen zijn en geen derzelve feilen zal.

Intussen leefde ik zo voort, dan eens wat geloviger en dan weer meer ongeloviger en moedeloos, zodat ik in die tijd tussen hoop en vrees verkeerde, waardoor ik wel eens dacht: wat zal er toch aan het einde nog van mij worden, niet wetende, waar ik thuis behoorde.

Verhuizing

In die tijd woonde ik op de hofstede van mijn moeder, welke mijn vader in zijn leven gekocht had; terwijl mijn moeder op een plaats woonde die zij gehuurd had, maar door dit algemeen oordeel werd zij ook onmachtig om daar langer te kunnen blijven, hetwelk tengevolge had, dat zij verlangde om op haar plaats te komen, waar ik tot die tijd op woonde. Dit bracht mij in het bezwaar, dat ik mij genoodzaakt zag om een andere plaats te zoeken, teneinde mijn vrouw en twee kinderen en ook tevens mijn drie beesten weer te verzorgen.

Nu geloofde ik in die tijd ook zeer wel, dat de Heere de plaats der woning voor een ieder van eeuwigheid al bestemd en vastgesteld had, hetwelk mij veel biddend werkzaam bij de Heere deed verkeren, opdat Hij mij, onwaardig zondaar, eens licht en inzicht mocht schenken, met geloofsvertrouwen, waar de plaats mocht wezen, die de Heere van eeuwigheid voor mij verordineerd had.

En nu, o wondere genade! de Heere die toch zo oneindig goed als groot is, en nooit tevergeefs gezocht of aangebeden wordt, verhoorde ook mijn ellendig roepen, nochtans niet om mijnentwil, maar alleen om de wil van Christus Zijn Zoon, ofschoon ik dit toen zo niet inzag of geloofde.

Echter heeft de Heere mij van achteren gezien nader ontdekt en door des Geestes licht doen zien en geloven, dat al wat Zijn genade aan een zondaar verleent, uit de fontein van Jezus volmaakte gerechtigheid en Borgtochtelijkheid en ook Zijn voorbidding bij de Vader geschonken wordt.

Zo gebeurde het dan eens op een zekeren tijd, dat ik in mijn beroep werkzaam was, varende met een praam naar het land, dat de Heere mij bijzonder biddend werkzaam maakte. Dat Hij mij goddelijk licht mocht schenken, waar toch de plaats van mijn woning mocht wezen, waar de Heere mij heen wilde brengen en daaronder zeer klaar kreeg in te zien en te geloven waar die plaats gelegen was. En daar ik menigmaal gedacht had dat het verafgelegen zou zijn, zo werd ik echter op een plaats zeer nabij geweest en wel op mijn buurman zijn woning, waardoor ik met verwondering die plaats aanschouwde en een ogenblik geheel stilstond. En nu zoudt gij wellicht denken

dat ik wel vol blijdschap zou geweest zijn, maar o neen, want in plaats van dit te geloven en in stilheid te wachten op des Heeren heil, zo dacht ik bij mezelf, dat dit niet kon noch geschieden zou.

Och, hoe is toch des mensen natuur gesteld om altijd het zondig ongeloof te voeden en gehoor te geven en daartegenover Gods deugden en volmaaktheden te verloochenen. Temeer, wanneer het ons onmogelijk schijnt, gelijk ook hiermede het geval was; daar die plaats aan een Klopje² toebehoorde, waardoor er ook een Roomse man op woonde, zodat ik in verdenking geraakte of dit wellicht geen ongeloof was en overdenkingen die uit mijn eigen hart voortvloeiden. Hoewel nochtans de Heere door Zijn genade mij dit geschonken had.

O, welk een diepe blindheid en schuldig ongeloof, ja welk een nadeel voor een zoekende ziel naar de Heere. Maar het ongeloof verbreekt des Heeren raad niet, gelijk ik later mocht inzien. Daar de Heere deze weg opende, door middel dat deze man zijn goederen nog in datzelfde jaar verkocht werden. Nu dacht ik bij vernieuwing, dit zal wel van de Heere geweest zijn, waarop ik mij ook in de weg stelde en ging naar het Klopje toe, welke in die tijd op het huis Ten Ham woonde.

Bij haar gekomen zijnde, lag ik mijn belangen haar voor en vroeg of haar plaats ook te huur was, waarop zij antwoordde van ja, maar vroeg van welk geloof ik was, hetwelk ik haar te kennen gaf.

Toen zij dit vernomen had kreeg ik tot antwoord, dat zij geen mensen op haar plaats wilde hebben, die van de Gereformeerde godsdienst waren en daarop kon ik heengaan en zij liet mij niet eens toe met haar te spreken. Hier kwam alles op mij af en spoedig was het: het zijn maar inbeeldingen en uitwendige dingen, die uit uw eigen boze en verkeerde hart voortvloeien.

Maar onder deze toestand bleef moeder bij haar besluit om op haar eigen plaats te wonen, waardoor wij ons genoodzaakt zagen om weer na een andere weg uit te zien en och, tot mijn smart kwam ik zelf mijn wegen te richten, zonder de Heere hierin raad te vragen en wel op zulk een wijze, dat ik op de plaats van moeder zou komen en zij dan op haar eigen woning, hetwelk ook haar landheer met veel genoegen inwilligde en dus ook aan onze zijde werd goedgevonden.

Maar onze wegen zijn niet altijd des Heeren wegen, hetwelk ik later tot mijn smart en bitterheid moest ondervinden, evenals ook voor mijn moeder. Zo gaat het veelal, wanneer men zelf onze wegen richt en uitvindt, zonder de Heere er in te kennen of van Hem raad te vragen; want indien wij nog een jaar daarmede gewacht hadden, waren de huurjaren mijner moeder ten einde geweest, waardoor ook deze weg meer zuiver was geworden.

Eindelijk brak de tijd aan dat wij over zouden trekken, hetwelk voorviel in de maand November 1745; voornamelijk geschiedde dit omreden dat elk geschikter bij zijn werkzaamheden zou kunnen wezen.

Na de verandering mijner woonplaats, leefde ik al in een en dezelfde toestand voort. Intussen kocht ik nog twee beesten. Maar daar mijn hart in die tijd met al die dingen zeer vervoerd was, zo geschiedde dit nog wel op de dag des Heeren. O, welk een verregaande afwijking van Zijn wet, waardoor Hij, wanneer zij tegen hun licht in zondigen, ze dan voor een tijd wel eens laat wandelen naar het goeddunken van hun onbekeerlijk en boos hart. Nochtans laat Hij hen niet altijd aan zichzelf over, maar brengt ze veelal door Zijn tuchtroede weer tot zichzelf, om als schuldenaars tot de Heere weer te keren.

Alzo behaagde het de goedertieren God met mij onwaardig zondaar te handelen, daar

² Ongehuwd R. K. vrouw die de kuisheidsbelofte had afgelegd.

ik die twee beesten binnen twee weken door het oordeel des Heeren weer van ons zag ontnomen, zodat ik binnen een jaar driemaal mijn beesten verloor en er nu maar drie meer behield en hoewel dit een zware beproeving voor vlees en bloed was, zo werkte dit nochtans door genade mij nog mede ten goede, daar de Heere mij weer gaf in te zien mijn om- en afzwerven van Hem en hoe ik mijn weg in vele opzichten bedorven had en hoe de Heere rechtvaardig mij zulke wegen deed ontmoeten.

Hieronder kreeg ik deze woorden met enig licht en geloof voor mijn gemoed: "de Heere kastijdt degenen die Hij lief heeft", waardoor ik veel behoeften tot het gebed kreeg en een roepen tot de Heere. Ook begon ik meer de noodzakelijkheid in de weg der bekering en de vereniging met God door Christus in te zien, daar ik geloofde, dat als ik recht bekeerd en met God verzoend was, ook de oordelen Gods mij zo niet treffen zouden en ook mijn einde vrede zou wezen.

Zo leefde ik die winter heen, veel roepende en biddende tot de Heere, waaronder ik soms nogal bemoedigd verkeerde, in de hoop dat mijn werk niet tevergeefs zou wezen, maar dat de Heere op Zijn tijd het licht uit de duisternis zou doen opgaan.

Beproeving

Intussen viel ik weer in een zware beproeving en wel door middel van mijn buurman, welke van de Roomse godsdienst was; met wie ik in vroeger dagen, toen ik nog in mijns moeders huis verkeerde, de gewoonte had, gelijk de meeste mensen bij ons ter plaatse, om de twee laatste dagen van de Vasten met een zondig vermaak te eindigen. Deze kwam op de rustdag voor de Vasten nu weer naar mij toe, terwijl mijn vrouw naar de kerk en ik met mijn drie kinderen thuis gebleven was om eens te praten. Waarop hij mij met mijn vrouw en ook mijn knecht verzocht om een avond bij hem te komen en dan met de kaart te spelen en dat hij dan de volgende avond met zijn vrouw bij mij zou doorbrengen, gelijk wij dit vroeger gedaan hadden. Wie is toch de mens in uren van zware verzoeking?

Onder dit voorstel miste ik de vrijmoedigheid hem het zondige daarvan voor ogen te stellen en hoe de Heere mij had doen zien, dat dat te doen overtreding tegen God was; waardoor ik aan mijn geschonken licht ontrouw werd en ofschoon ik de uitvlucht zocht geen kaarten in mijn huis te bezitten, kreeg nochtans de vorst der duisternis de overhand op mijn zondig hart, daar ik het inwilligde onder beloften dat hij dezelve mede zou brengen.

Daarop kwam hij met zijn vrouw op Maandagavond bij mij, met de belofte dat wij de volgende avond bij hen zouden doorbrengen. O, welk een zondige belofte, tegen zoveel licht en aankloppingen in mijn gemoed. En daar dit wel mijn beminnelijkste zonden voorheen geweest waren, zo ziet men veelal dat de mens daar het spoedigst mee wordt weggevoerd. Nochtans liep ik in die strik, daar de vijand mij in gebracht had.

Wij gingen aan het spelen en brachten er de ganse avond mee door. O, grote lankmoedigheid des Heeren, over zulk een trouweloze aan licht en plicht, zoals ik in nadruk was, daar ik ook mezelf een afgodendienaar maakte, door met hen dezelfde zonden te bedrijven. Hoe rechtvaardig had de Heere mij niet aan mezelf kunnen overlaten en in mijn zonden doen omkomen. Echter vond ik er die avond geen bezwaar in, daar de Heere dit toeliet tot een zeker einde.

Na afloop van het spelen gingen zij huiswaarts en wij begaven ons ter ruste; echter kon ik geen rust genieten, daar de goedertieren God alweer aan mijn hart kwam kloppen.

Intussen brak de morgen aan en ik stond op in een benauwde toestand, waaronder ik dacht: was ik die avond al voorbij; daar ik bevreesd was voor die zonden. Dit bracht

mij die dag dikwijls op mijn knieën om tot de Heere te roepen, dat Hij mij toch terug mocht houden, om daar niet heen te gaan, teneinde mijn weg niet verder tegen de Heere te bederven. Maar ach, wie is de mens uit en van zichzelf! De begeerte tot de zonde en de aanrading van de satan of zijn gezanten waren zo sterk, dat ik bezweek en wij de volgende avond naar onze buurman gingen.

Daar gekomen zijnde, gingen wij weer aan het kaartspelen, maar het ging niet als de vorige avond; want niet lang duurde het of de Heere schonk mij een benauwd gemoed, waaronder ik werd aangevallen dat mijn huis in brand stond, hetwelk wij gingen zien, maar vonden dit onwaar.

Nu dacht ik dat mijn benauwdheid wel bedaren zou, maar neen! Dat wilde de Heere niet, integendeel, het werd hoe langer hoe erger; totdat ik het spelen op moest geven. O, welk een nederbuigende goedheid van God, die naar zulk een zoeker van zijn verderf en een tegenstander van zijn roepstem, nog weer kwam omzien, daar Zijn genade mij hier weer te sterk mocht worden.

Wat dunkt u vrienden, zal er niet een eeuwigheid toe nodig zijn om zulk een genadige Vader er de eer voor toe te brengen?

Nadat wij bij onze buurman gegeten hadden, gingen wij huiswaarts en daar ik door de benauwdheid van binnen weinig had gebruikt, durfde ik echter de rechte oorzaak er van niet te openbaren maar gaf voor dat ik zware pijn in mijn hoofd had, zodat ik de ene zonde op de andere stapelde. Hierbij moest ik uitroepen: *o grote en lankmoedige en verdraagzame God, wat heeft Uw goedheid al niet in mij voorzien* in Uw eeuwige liefde.

Thuis gekomen zijnde vielen wij voor God op onze knieën, ons in de weg stellende om des Heeren aangezicht te zoeken, die wij met onze zonden zo zeer vertoornd hadden, dat Hij ons met Korach, Dathan en Abiram, levendig ter hel had kunnen laten nederdalen. Maar neen! dat wilde de Heere nog niet. Hij vergunde mij onwaardige weer te bidden om genade en Zijn ontfermend mededogen te ontvangen.

Toen ik echter in deze toestand op mijn knieën viel was het mij van binnen zo benauwd, daar het mij toescheen een vertoornd Richter boven mij te zien en onder mij een geopende hel, waar de Heere mij in een oogenblik kon laten neerzinken, waaronder ik dit vonnis van God rechtvaardig moest billijken en goedkeuren. Hierbij werd dit nog zwaarder, daar het mij toescheen of de hemel koper en de aarde ijzer werd en of er geen gebed door kon, nochtans bleef ik liggen om aan te houden met roepen en schreien tot de Heere, of Hij nog weer in Zijn oneindige goedheid naar zulk een bederver, die zo moedwillig van Hem was afgeweken, wilde omzien.

En de Heere, die toch zulk een oneindig goeddoend Wezen is, vergunde mij weer een inzien te krijgen in mijn zonden en schulden, zelfs van mijn jeugd aan, maar bijzonder in deze, die ik op die tijd tegen zoveel licht en beter weten aan bedreven had, waaronder ik opening kreeg.

O wondere genade! om ze met een ootmoedig hart, oprecht met tranen voor de Heere te belijden en om verzoening voor dezelve van Hem af te smeken, ofschoon ik niet kon nog durfde betuigen, dat ik dat die tijd deelachtig werd. Integendeel, de verzoeningsweg met God, zo die in en door Christus aan een ziel wordt geschonken, was ik toen nog niet vatbaar voor, omreden dat ik daar toen nog niet klaar aan ontdekt was, maar mijn roepen en bidden was in die tijd tot God in het algemeen.

Evenwel mag ik getuigen, dat het belijden van mijn zonden en schulden, mij zoet en aangenaam waren en dat oogenblik mij zaliger was, dan al de zonden die ik in die gansen tijd, onder het bedrijven der zonden gesmaakt had.

Hierbij kreeg ik veel behoeften om tot de Heere te bidden, dat Hij mij Goddelijke kracht mocht schenken om van de zonden en ook vooral van deze, bewaard te blijven.

Daar ik ook van mijn zijde die beloften voor de Heere deed, onder inroeping van Zijn kracht en genade, waardoor ik ook tot hiertoe bewaard ben gebleven en hoop dat de Heere mij verder voor zulke en alle ergerlijke zonden mag bewaren. Van die tijd af bleef ik ernstig werkzaam met mezelf, maar nochtans *blind voor de Heere Jezus*. Evenwel sprak ik veel tegen mijn medestervelingen dat zij veranderd en bekeerd moesten worden, of anders gewis verloren gingen.

Daarop ging ik met mijn moeder op de 9de Maart 1746 weer eens naar Tienhoven ter kerk, waar wij tweemaal de predicatie van Ds. Schuilenburg, evenals 's avonds een oefening over het vierde gebod bijwoonden, dewelke werd gehouden door een bakker, genaamd Ruth.

Gedurende die oefening kreeg ik zulk een inzicht van mijn zonden en schulden, die ik op de dag des Heeren bedreven had, welke door hem werden opgenoemd, dat ik haast geloofde, dat het hem aangezegd was, welk een overtreder ik gedurende de dagen mijns levens geweest was. Gewis die kerkgang was voor mij zeer gezegend en zal ook lang bij mij in aandenken blijven.

Zo weet de Heere de mond Zijner knechten en de woorden van Zijn volk te besturen naar de staat en weg van de mens om tot zichzelf in te keren. Hoewel, gedurende het spreken van Ds. Schuilenburg kan ik niet zeggen die dag iets ontvangen te hebben; nochtans van achteren werd die zaak opgeklaard.

De volgende morgen toen wij huiswaarts gingen, beliefte de Heere mij hierin terug te leiden en wel bijzonder in een gelijkenis, door enige woorden opgehelderd, hetwelk hij aldus aanhaalde: Wanneer er iemand in het veld aan de arbeid is en een zware bui of donkere wolk ziet opkomen, waarvan hij hagel of regen verwacht, dan spoedt hij zich om zich in huis te verbergen voor het ongemak dat volgen zal. Alzo is de handelwijs van een ziel die zichzelf schuldig ziet en die gelooft, dat de Heere hem tijdelijk en eeuwig straffen zal, indien hij de Heere Jezus niet tot zijn Borg en Middelaar ontvangt; waardoor hij door het gezicht van zijn noodzakelijkheid tot Hem leert vluchten om in Hem alleen een schuilplaats te vinden met al zijn schulden voor tijd en eeuwigheid.

Hierdoor raakte ik bijzonder werkzaam en vragende of ik dit wel ooit had leren kennen. Onder deze werkzaamheden kreeg ik mijn verloren staat buiten God en Christus gelovig in te zien; hoe ik reeds van mijn geboortestond af verdoemelijk voor God lag, en beladen was met de erfschuld, en de dagen van mijn leven niet anders dan tot oneer van mijn Schepper en Weldoener had doorgebracht, waardoor mijn schuld tot aan de hemel was opgeklommen. In dat gezicht geloofde ik de grootste der zondaren te zijn die er op de aardbodem leefde.

Gezicht van erf- en dadelijke zonde

Zulk een gezicht van erf- en dadelijke zonde heb ik nooit gekend in die tijd van vier jaren, dat ik overtuigd en werkzaam met mezelf voor de Heere was, zoals de Heere mij, arm en onwaardig zondaar, toonde, toen ik van Tienhoven huiswaarts ging, hetwelk voorviel op 10 Maart 1746.

Hoe beangstigd deze toestand ook voor het gemoed is, zo is het nochtans een zalig voorrecht. Mocht het velen vergund worden zichzelf in hun verloren toestand, geheel buiten God en Christus zijnde, te leren kennen, daar dit toch de enige weg is, die de Heere in Zijn heilig Woord geopenbaard heeft, om alzo gezaligd, Gods gemeenschap weer deelachtig te worden.

Des avonds thuis gekomen zijnde, waren wij recht verblijd elkaar weer in een goeden welstand te ontmoeten. Nadat het avondeten was opgedragen, werd ik door mijn

echtgenote daartoe genodigd, waarop ik antwoordde niets te kunnen gebruiken voor dat ik mijn zondepak, dat mijn ziel zo zwaar drukte, door genade bij de Heere was kwijt geworden. Hoe graag ik echter, zo mij toescheen van mijn zonde wenste vrijgemaakt te worden, zo was het des Heeren tijd nog niet. Wel dacht ik dat ik al arm was; nochtans moest ik nog recht arm en hopeloos worden, daar ik nog teveel prijs op mijn tranen en welmenend bidden stelde.

42

Ik kon echter die avond niet veel nuttigen, maar om mijn vrouw genoeg te doen gebruikte ik een weinig, daar zij gedurende bevreesd was, dat ik door zo weinig te eten en te slapen van mijn verstand zou beroofd worden, of dat ik anders ziek worden zou, waardoor zij haar onwetendheid met Gods werk in het bekeren van zondaren, aan de dag legde.

Nadat wij onze knieën gebogen en des Heeren aangezicht ernstig gebeden hadden, begaven wij ons ter ruste. Ik was echter bevreesd om te slapen, daar ik geloofde het gezicht in mijn zonden en de indrukken van Gods hoogheid, die mijn ziel zo zoet en aangenaam waren, daardoor te verliezen, daar ik dit hoger achtte dan alles wat er in de wereld was. Want, dacht ik: wanneer ik de wereld weer lief krijg, ben ik voor eeuwig verloren en daardoor meende ik het te bewaren. O welk een diepe blindheid in de weg van vrije genade. Zo wil toch ieder mens gedurig door het verbroken werkverbond zichzelf behouden.

Na veel zuchten sliep ik eindelijk in en mocht, na door het lichaam verkwikt te zijn, in de morgen weer ontwaken; mijn ziel was echter werkelozer en dodiger dan toen ik mij ter rust begaf.

Ik bracht die morgenstond met veel bidden door, weinig behoeften in eten of drinken gevoelende. Veel was echter mijn behoefte en zuchten tot de Heere, opdat ik mijn ellende en verloren staat weer in het gezicht en op mijn hart mocht krijgen, zoals de mens buiten God en Christus leeft. Ja, ik kon niet rusten, nochtans bleef ik in dezelfde toestand tot des middags één uur; in welk tijdstip de goedertieren God mijn begeerte weer vervulde en mij bij vernieuwing licht en inzien schonk, hoe diep ellendig ik in mezelf door de zonde geworden was, hetwelk zoveel aandoening op mijn gemoed veroorzaakte, dat ik omtrent drie of vier uur met bidden en wenen heb doorgebracht.

Mijn oudste kind, dat toen ruim drie jaren oud was, volgde mij overal na en riep: ach vader, *gij moet u niet dood wenen*. Dit kind had ik zeer lief en hieronder kreeg ik haar ellende in te zien, daar zij rechtvaardig door haar erfschuld om mijn zonden in lag, hetwelk mij zo zwaar op het hart drukte als mijn eigen ellendestaat.

In deze toestand nam ik ze menigmaal op mijn armen en viel dan met haar zuchtende en roepende tot de Heere op mijn knieën, opdat Hij ons toch mocht genadig zijn; dan werd ik soms zo moedeloos, daar ik mijzelf zo schuldig voor de Heere zag, dat het mij toescheen, dat mijn misdaad groter was dan dat zij vergeven kon worden. Maar de Heere bewaarde mij, daar ik niet weet wat ik heb uitgedrukt.

Dit duurde tot omtrent vijf uur, in welke tijd mijn vrouw zeer verdrietig werd over mijn toestand, daar zij vreesde, dat ik mijn verstand zou verliezen. Daarom verzocht zij mij het bed, waar de knecht op sliep, in gereedheid te brengen, om mij wat afleiding te geven, daar het voor haar in die tijd moeilijk was dat werk op die plaats te verrichten.

Dit verzoek volgde ik gewillig op en begaf mij naar de til. In plaats van dit werk echter te verrichten, viel ik op mijn knieën voor de Heere en riep tot Hem uit de diepte van mijn ellenden, of er dan in eeuwigheid geen hulp of uitredding te vinden was en of er in de Bijbel dan niet één woord was, dat dienstbaar kon zijn tot troost voor mijn

moedeloze en diep beschuldigde ziel; waarop de eeuwiglievende God dit woord uit Psalm 51 zodanig op mijn gemoed drukte, alsof ik het met een hoorbare stem tot mij hoorde spreken, *dat Hij de gebrokene en verslagene van hart niet zal verachten*. Hierdoor kreeg ik zoveel geloofskracht in mijn gemoed, dat ik er al mijn schulden door verloor en geloofde, als nu mijn einde daar was en ik naar de eeuwigheid moest gaan, dat ik dan voor eeuwig gelukkig en zalig zou zijn, waaronder mijn ziel zodanig in verheuging en blijdschap geraakte, dat ik begon te zingen.

Hierop werd de droefheid van mijn vrouw nog groter, daar zij zeker dacht dat ik zinneloos werd, hetwelk zij mij ook te kennen gaf, maar ik antwoordde haar dat dit niet gelijk zij meende zinneloosheid was, maar een zalige blijdschap, die de Heere door Zijn onuitsprekelijke genade in mijn hart had uitgestort, zodat ik nu ook kon zingen en geloven mocht, wanneer ik van hier ging, dan ook eeuwige vreugde en blijdschap zou genieten, ja dat dit zeker waarheid zou zijn, daar God getrouw blijft aan al Zijn beloften en eenmaal ook allen zullen vervuld worden, hier in de tijd, en hierna in de zalige eeuwigheid.

In deze toestand dacht ik niet anders dan al de dagen mijns levens, zo gelovig en gemoedigd voort te gaan, daar ik niet wist noch verstond, dat de weg naar de hemel een weg van strijd blijft; zo blind en ongelovig is de mens en onvatbaar voor de goddelijke waarheden, waarin ons toch zo duidelijk geleerd wordt, dat het hier altijd een strijd blijft tegen onze geestelijke vijanden, duivel, wereld en wel het meest van ons bedorven hart.

In deze zalige toestand leefde ik nogal enige tijd voort. Ik was ook zeer ijverig in het lezen en bidden en wel bijzonder om Gods dierbaar Woord te horen verkondigen. En mocht ik daaronder zulke voorbeelden of werkzaamheden van des Heeren knechten of volk horen verklaren, dan werd ik weer zeer bemoedigd, uit oorzaak mijn geloofskracht in die tijd meest in mijn gestalte bestond. Want miste ik een gezicht van mijn schuld en de goedertieren indrukken van de Heere, die ik nochtans om mijn zonden rechtvaardig verloor, dan was ik ook ongelovig en vreesde, dat al mijn werk op niets zou uitlopen.

Alzo leefde ik tussen hoop en vrees voort, gelijk het met de mens gaat, wanneer hij zelf des Heeren werk, door genade aan hem geschonden, wil bewaren.

Ik kende in die tijd nog zeer weinig van de Heere Jezus en hoe Hij alleen het begin, midden en einde is en dat alles uit Zijn volheid moet afdalen.

In deze toestand verkeerde ik ruim twee jaar, waarin ik dan eens meer en dan weer minder geloofde, dat de Heere de hand van genade aan mij ellendige gelegd had.

Intussen bezocht de Heere ons land weer met een zware overstroming, door een doorbraak in de Lekdijk tussen de Doornboom en Wijk bij Duurstede, in het jaar 1747, waardoor zeer veel landen werden overstroomd en veel mensen en beesten in grote benauwdheid gedreven, ofschoon er in die tijd weinig beesten gevonden werden door het aanhoudend oordeel der pestziekte, welke nog op Nederland bleef rusten, waardoor ons land en haar inwoners met dubbele slagen geslagen werden. Maar het had weinig uitwerking op de harten van Nederlands volk, waardoor het zeer klaar blijkt, dat des Heeren oordelen zonder Zijn Geest niets nalaten, nochtans mag ik niet ontkennen of de goedertieren God toonde weer de Getrouwe te zijn in Zijn belofte, daar ook dat alles moest medewerken ten goede, namelijk diegenen, die naar Zijn voornemen geroepen zijn.

Dit mocht ik ook ondervinden, daar het mij onwaardig zondaar veel biddend uitziende naar de Heere maakte en ook bijzonder, dat ik nader met God en de Heere Jezus bekend mocht worden, zoals Hij gekend moest worden tot zaligheid, daar ik nog in de

vrees verkeerde, dat ik door mijn bedrieglijk hart en de listen des duivels rusten zou op dingen die geen Christus waren en daardoor met de dwaze maagden aan het einde bedrogen zou uitkomen. En o, welk een toestand zou dit niet wezen, te menen in te gaan en niet te kunnen.

Maar de goede en genadige God gaf mij onder deze aanvechting veel toegang tot het gebed en geloofskracht om zelf niet alleen te vertrouwen dat de Heere zou geven dat mijn werk in waarheid was. Maar ook hierin vond ik veel toegang tot de Heere, dat de overstroomde velden weer droog mochten worden en voor mens en beest vruchten voortbrengen; hetwelk ook niet onverhoord is gebleven, daar Hij dit door Zijn goeder-tierenheid ons weer deed aanschouwen, daar het in onze polder na verloop van ongeveer drie maanden, van 8 Maart tot het einde van Mei, bijna geheel verdwenen was. Zo wil de Heere nog tonen dat Hij met de bezoeking nog uitkomst wil geven en nooit naar onze zonden handelen wil. Groot is toch de lankmoedigheid des Heeren over een schuldig volk.

In datzelfde jaar beliefte de Heere te vervullen wat Hij mij onwaardig zondaar twee jaren te voren had doen zien en geloven, namelijk hoe ik een inzicht kreeg welke hofstede ik bewonen zou, zoals op bladzijde .. reeds vermeld is.

Maar wat geschiedde er; dit Klopje geraakte in twist met haar huurder en ik met mijn landheer, waardoor de weg werd geopend dat de Heere Zijn raad volbrengen zou. Door deze weg kwamen die vorige werkzaamheden die ik ondervonden had, weer in mijn gedachten en ik raakte in overdenking, of het nu wellicht de tijd mocht zijn om het daarheen te wenden en naar haar toe te gaan. Maar ook nu vond ik tegenstand, daar mijn vrouw dit sterk afraadde, waardoor ik eerst werd teruggehouden en hier en daar eens uitzag naar een andere woning; maar te vergeefs. Maar onder dit alles gevoelde ik gedurig een opwekking om nog eens naar dat Klopje toe te gaan, hetwelk ik na een gewichtige overweging ook opvolgde. Maar daar het tegen de wil mijner vrouw was, zo deed ik dit buiten haar weten.

Aan haar huis gekomen schelde ik aan, waarop zij zelf de deur opende. Toen zij zag dat ik dezelfde persoon was, welke zij het vorig jaar zo ernstig had afgewezen, werd zij toornig in haar gemoed en vroeg mij hoe of ik dat weer durfde herhalen, daar ik toch wist dat zij mij, noch een ander, die tot onze kerk behoorde, op haar hofstede wilde hebben. Op dit antwoord gaf de Heere mij een vrijmoedig weerantwoord tot haar, namelijk, dat de bijbel mij leerde dat der koningen hart in des Heeren hand was en dat Hij die buigen kon tot al wat Hem behaagde, en dus als het Gods weg was dat ik op haar hofstede moest wonen, dat dan de Heere ook haar hart buigen kon.

Hierop, nadat zij enigen tijd alzo gestaan had, nodigde zij mij, omreden ik zo vrij met haar sprak, in huis. O, wondere wegen van Gods aanbiddelijke goedheid! Nu werd de weg geopend en de Heere bracht Zijn raadsbesluit ten uitvoer en Zijn beloften en toezeggingen werden vervuld aan mij, die zo menigmaal door ongeloof aan de waarheid van Gods getrouwheid getwijfeld had. O, welk een schuldig ongeloof, moest niet schaamte onze aangezichten bedekken.

Zo volbracht dan de Heere Zijn beloften, die Hij twee jaren te voren door Zijn Geest aan mij onwaardige had bekend gemaakt, zodat de weg gebaad werd, dat ik met mijn gezin in het jaar 1747, op de 29 April op deze hofstede kwam wonen en ook mocht ondervinden dat het des Heeren goedkeuring heeft weggedragen.

Echter bleef ik in een en dezelfde gemoedsgesteldheid, altijd uitzierende en biddende tot de Heere, dat de Heere Jezus zich eens nader aan mijn ziel mocht openbaren, gelijk Hij aan het hart van Zijn volk deed, waar ik des Heeren volk zo menigmaal van

hoorde spreken, hoe de Heere Jezus zich openbaarde in Zijn bereidwilligheid, gepastheid en algenoegzaamheid, tegenover hun gebrek en ledigheid, waardoor zij zich wel eens overgaven aan de Heere Jezus, voor tijd en eeuwigheid. Want deze onderhandeling met de Heere Jezus kende ik in die tijd nog niet, althans met geen bewustheid, ofschoon mijn bidden en zuchten wel was, dat ik Jezus mocht leren kennen als Profeet, om van Hem geleerd en onderwezen te worden in de wegen, die ik door blindheid niet kende, en als Priester om mijn schuld te verzoenen, en ook als Koning om over mijn vijanden te heersen en ten onder te brengen.

Echter geloofde ik in die tijd nog niet dat dit een komen tot Jezus was en dat de Heere aan dezulken ook beloofde dat Hij hen nimmer zou uitwerpen; gelijk Ds. Schuilenburg mij nader ontdekte en bekend maakte, dat Hij zulk een ellendige als ik was niet uitwerpen zou, maar dat op 's Heeren tijd het licht uit de duisternis zou opgaan en de Heere eenmaal tot mijn ziel van vrede zou spreken.

Nochtans kon ik dit niet geloven, maar bleef aanhoudend bidden dit geloof uit genade aan mijn ziel te schenken. Ja, eerder wenste ik niet te rusten, zodat ik onwaardig zondaar door Zijn genade bleef aanhouden, wachtende op het heil des Heeren, hetwelk ook niet vergeefs was, daar de onveranderlijke en getrouwe God op Zijn tijd al Zijn beloften ja en amen maakt.

Maar hiertoe gebruikte de Heere alweer een bijzondere weg, die middelijkerwijze daartoe dienen moest, hetwelk aldus geschiedde.

Voorganger in bijeenkomsten

In het laatst van 1747 werd ik veel aangezocht om een bijeenkomst te houden, waar ik zou voorgaan in het gebed en vervolgens in het ondervragen en onderrichten door antwoorden, vooral aan enige jongelieden. En ofschoon ik dit werk wel goedkeurde, zo zag ik er zeer tegen op; daar ik mijn kleine kennis in Gods Woord en de duisterheid en ongeloof van mijn toestand zo inzag, oordeelde ik mij hier geheel onbekwaam een voorganger voor anderen te wezen. Maar door de opwekking van die Godzalige man Ds. Schuilenburg aanvaardde ik dit werk met opzien tot de Heere, dat Hij, mij ellendige, door Zijn genade hiertoe mocht bekwaam maken en dat zulkeen, die een voorganger in de zonde en de ijdelheid geweest was, nu een voorganger mocht zijn voor diegenen, die met mij die weg bewandeld hebben en als een middel in Gods hand te zijn om hen als een brandhout uit het vuur te rukken door de genadige werking van Gods Geest en alzo op die zalige weg der gerechtigheid te brengen.

Zo nam dan dit werk een aanvang met het einde van het jaar 1747, waarover de Heere zulk een goedkeuring schonk ook door toegang tot Zijn troon, dat ik hetzelfde in plaats van eenmaal 's weeks, alle dagen wel had willen uitoefenen, daar de Heere in ons midden was. Maar het duurde alweer niet lang; mijn oude koning de satan, die ik weleer zo trouw gediend had, kon niet langer dulden dat ik, die dit uit vrije genade gegeven was; zijn dienst en rijk niet alleen verlaten had, maar anderen nog daarenboven zou opwekken ook datzelve te doen om het rijk van Koning Jezus mede op te bouwen en hem alzo afbreuk te doen.

Hiertoe liet de Heere de vijand toe om mij met deze schijn van waarheid voor te komen en mij wijs te maken dat al mijn werk op een enkel niet zou uitlopen, ja dat ik aan de bouwlieden van Noach zou gelijk wezen, die hem wel behulpzaam waren tot het bouwen der ark, maar nochtans om hun zonde rechtvaardig buiten moesten blijven. Daarbij gebruikte hij nog een tweede list, namelijk dat ik ook Saul gelijk was, die voor een korte tijd de gaven der profetie werden gegeven, maar toen die gaven van hem geweken waren, dezelfde was gebleven. Zo zou het ook met mij gaan, daarom moest ik dan ook mijn werk maar staken, dewijl het mijn oordeel maar verzwaren zou.

O, welk een ongeloof aan de Goddelijke waarheid. Dit bracht mij zo zeer in de engte om daarin toe te geven en de listen des duivels te geloven, dat, als de getrouwe God mij onwaardige niet bewaard had, had ik dit werk van onze samenkomsten, daar de goedertieren God zo menigmaal in nabij geweest was, weer geheel nagelaten. Maar de getrouwe God, wiens liefde tot Zijn volk oneindig is, toonde, dat ook deze weg voor mij, onwaardige, moest medewerken ten goede.

In deze zo beproefden toestand ging ik door Gods voorzienige raad naar Tienhoven, om eens met die Godzaligen man Ds. Schuilenburg hierover te spreken.

Hij was zeer verwonderd mij in het midden van de week bij hem te zien, daar hem onbekend was dat de listen des satans zoveel op mij hadden teweeggebracht, hetwelk ik hem, echter met veel ootmoed en tranen mededeelde en wel met zulk een voornemen om hem te doen geloven, dat ik maar een huichelaar was en mijzelf en hem bedrogen had en dat nu al mijn werken op niets zouden uitlopen.

Na deze mededeling begon die godzalige man heimelijk te lachen, daar hij de listen van de satan beter kende dan ik, daar ik nog maar een kind in de genade was, waarop hij mij met een blijmoedig aangezicht antwoordde, dat hij nu kon en mocht geloven dat de Heere Zijn zegen zou schenken en Zijn goedkeuring daarover doen ondervinden. Want zei hij: dit is veeltijds Gods weg dat al zulke werken onder Zijn toelating bestreden worden, opdat de Heere van achteren daar meer uit zou worden verheerlijkt.

Dit is dan ook duidelijk gebleken, daar wij voortgingen elke week onze oefening te houden, hetwelk ook zeer toenam, zodat een groot aantal mensen bijeenkwamen. De Heere was ook menigmaal in het midden van ons. Veel mensen werden in die tijd overreed en sommigen overtuigd van hun verloren staat buiten God en Christus, waardoor ook enigen tot doorbrekend licht kwamen mi met zichzelf te doen kregen.

In die tijd was onze leraar ziek, namelijk meergenoemde Ds. Van Vianen, van welke ziekte hij in de maand Maart 1748 de tijd met de eeuwigheid verwisselde, waardoor toen onze plaats door een naburige predikant werd waargenomen. De Heere gaf in die tijd veel licht aan Zijn knechten, waardoor zij dikwijls getuigden liever hier dan in hun eigen standplaats te wezen, ofschoon de blinde leidslieden niet wisten wat dit betekende. Maar degenen die licht ontvangen hadden, getuigden dat de Heere hier nabij was en dit was zo in het openbaar als in het bijzonder. Ook mocht ik, onwaardige, veel des Heeren hulp en nabijheid in en onder mijn werk genieten.

Ik was in die tijd nog maar alleen om de oefening aan de avond van elke rustdag te besturen, maar de Heere was nabij en dan valt het werk ook lichter. Veel aandoening en gemoedsbeweging waren er echter onder het volk en iedereen hoorde men bijna roepen om bekeerd te worden, waarvan sommigen tot doorbrekend licht kwamen, nochtans ging het met velen gelijk aan het bloeien der bomen, daar elke bloesem geen vrucht voortbrengt, maar afvalt zonder vrucht er van te zien, zo ging het ook hen.

Maar om nu weer tot mezelf te keren. In die tijd leefde ik nogal bemoedigd, waardoor ik in de beste tijden niet anders kon noch mocht getuigen, dan dat de Heere Zijn hand van genade aan mij, onwaardige, ten koste had gelegd. Hoorde ik daarentegen vrome mensen spreken, hoe klaar de Heere Jezus aan hun ziel was geopenbaard en hoe ruim zij zich hierdoor aan Hem hadden overgegeven, en wat vreugde en blijdschap daardoor in hun ziel was omgegaan, wanneer zij zulks mochten genieten, dan werd ik weer benauwd, vrezende dat mijn werk niet in Christus geëindigd zou zijn.

Daarbij kwam dan ook dat ik anderen de weg naar de hemel zo ijverig kon aanprijzen en daartoe opwekte en dat ik zelf nog zoveel miste dat andere godzaligen hadden leren kennen, waardoor ik menigmaal werd teruggehouden om anderen aan te spreken en op

te wekken, dat zij toch niet moesten rusten voor en voordat God Zelf tot hun ziel van vrede zou spreken. Nochtans maakte hun gesprek mijn ziel zo verliefd daarop, dat ik het buiten dat alles niet langer stellen kon.

Hier kwam nog bij, dat iemand met name Klaas Pot, kort voor het overlijden van onze leraar, tot volle ruimte en geloofslicht kwam, welke mij welhaast met zijn echtgenote, die ook werkzaam met zichzelf was, kwam bezoeken en mededelen, wat de Heere uit genade aan zijn ziel geschonken had. Daarbij sprak hij mij zo tot bemoediging aan en dat ik toch moest geloven, daar hij dit zo ruimschoots van mij kon, als van hemzelf, maar hierop kon mijn ziel niet rusten, daar ik dit van de Heere Zelf hebben moest.

De Heere gaf echter uit vrije genade en eeuwige liefde bij aanhoudendheid mij te bidden dat ik toch mocht geholpen worden en genade tot dit alles verkrijgen en niet rusten voor dat de Heere Jezus zich aan mijn ziel geopenbaard had, gelijk Hij zich aan de zielen van Zijn volk bekend maakte en waar ik nog blind voor was.

Maar de Heere die wijs en goed is bewaarde mij, onwaardige, zodat ik verwaardigd werd om met deze werkzaamheden ernstig aan te houden aan de troon der genade, opdat de Heere mijn begeerte nog vervullen mocht, om meer met vrijmoedigheid voor de Naam en zaak van God uit te komen en ook anderen op te wekken de Heere te zoeken en te dienen; maar ook voor mijn eigen toestand, om God te kunnen danken dat Hij op zulk een zondaar als ik was, had willen neerzien. Och, kon en mocht ik dat eens recht geloven, dan was al mijn lust om God de eer te geven in tijd en eeuwigheid. Deze werkzaamheden bleven in mij door genade bewaard, totdat het des Heeren tijd was, die altijd de getrouwe is en blijven zal aan al Zijn beloften, om ook mijn beden en begeerten om Jezus volmaakte voorbidding aan mij onwaardige te schenken.

De Heere Jezus aan mijn ziel geopenbaard

Dit grote voorrecht geschiedde op een avond in de maand April 1748, dat ik en mijn huisvrouw ons voor de Heere stelde, gelijk wij altijd gewoon waren eer wij ons ter ruste begaven. In die avond kreeg ik zeer ernstig te bidden om ontdekkend licht van Jezus te mogen ontvangen, waarvan ik niet kon loslaten. Meer dan eens drukte ik de woorden uit, welke Jacob gebruikte: *ik zal U niet laten gaan, tenzij dat Gij mij gezegend hebt*. Evenwel was het toen des Heeren tijd nog niet, daar Hij het Zijn beminden als in de slaap geeft, gelijk ook de Heere aan mij, onwaardige, vervulde, want toen ik wakker werd was de Heere mij nog nabij. Toen was ook het tijdstip daar dat ik dit zalig voorrecht genieten mocht en de Heere Jezus Zichzelf aan mijn ziel openbaarde als de algenoegzame en bereidwillige Zaligmaker tegen al mijn zonden en gebreken.

Hieronder kon ik niet anders uitroepen als: *lieve Heere Jezus! zijt Gij dan zo gewillig zulk een zondaar als ik ben te zaligen en te bevrijden van het eeuwig verderf? Och, maak dan ook mijn hart gewillig om mij aan U voor tijd en eeuwigheid over te geven.*

Hetwelk de genaderijke God mij ook uit genade schonk, zodat ik, onwaardig zondaar, niet meer mezelf maar Jezus Christus eigen werd. Hieronder was mijn ziel niet alleen verwonderd, maar ik stond ook zeer verlegen wat ik de Heere zou toebrengen, voor al deze grote weldaden, die de Heere uit genade, aan zulk een groot zondaar als ik was, geschonken had.

Nu kon en wilde ik ook niet anders van de Heere begeren, dan van nu aan tot de ure van mijn dood, ziels- en lichaamskracht in des Heeren dienst te besteden. Nu was mijn wens en begeerte ook niet anders, dan om het rijk van mijn ouden koning, namelijk de duivel, afbreuk te doen en daarentegen dat van Koning Jezus mede op te bouwen.

Deze zalige werkzaamheden gingen tussen de Heere en mijn ziel om, terwijl mijn

vrouw en de andere huisgenoten nog sliepen. Eindelijk wekte ik hen op om weer tot de arbeid te keren.

In die tijd had ik de gewoonte zodra wij waren opgestaan, onze knieën voor God te buigen en Hem te danken eer wij onze arbeid begonnen. Maar terwijl ik zo vol was van Gods genadige nabijheid, gebruikte de vijand onder de toelating des Heeren een heimelijke list, daar ik niet anders had moeten doen dan de Heere te danken en ere te geven voor die grote genade, die Hij in de vroegen morgenstond aan mij, onwaardige, geschonken had, maar dat deed ik niet.

En nu kwam de vijand mij vragenderwijze voor, gelijk weleer Eva, of dit wel in waarheid zo was, ja of ik zulk een grote zaak als dit was, wel aan mijn huisgenoten zou bekend maken en of het maar geen inbeeldingen waren geweest, dat ik dan de gewone weg van bidden en danken ook houden moest, waardoor ik ook het ongeloof gehoor gaf en kwam alzo met vele woorden voor de Heere, die beneden mijn toestand waren en bedroefde alzo de Heiligen Geest, en gaf de goedertieren God voor die grote genade aan mij geschonken, niet de ere daarvoor, waarom de Heere ook rechtvaardig Zijn aangezicht voor mij verborg, Zijn genadelicht onttrok en een zware duisternis op mijn gemoed bracht.

In deze toestand werd ik zeer benauwd, daar de Heere ook rechtvaardig toeliet, dat de vijand om deze zonde tot mij zeide: nu hebt gij ontdekking van Jezus gehad, maar nu hebt gij het aan alles verzonddigd en nu ontvangt gij het nooit weer. Daardoor geraakte ik zo in benauwdheid, dat ik mijn beroep niet verrichten kon, maar ik ging in het verborgen om het aangezicht des Heeren te zoeken. Toen ik op mijn knieën voor de Heere lag, was de vijand daar ook zeer nabij om mij te doen geloven dat ik niet moest bidden, maar mij weer te slapen moest leggen, dan zou de Heere Jezus zich wel weer aan mijn ziel openbaren, gelijk Hij de vorige nacht gedaan had.

Aan deze inblazing gaf ik wel enigszins gehoor, maar de getrouwe en menslievende God, die nooit Zijn volk boven vermogen laat bezocht worden, riep de vijand toe: tot hiertoe en niet verder en kwam alzo door Zijn genade mij ellendige weer ter hulp, daar Hij tot mij, of het met een hoorbare stem was, toeriep: waakt en bidt, opdat gij niet in verzoeking komt, en weerstaat de duivel en hij zal van u vlieden, waarop ik door genade vrijmoedigheid mocht ontvangen om met belijdenis van mijn zonden en schulden, over mijn ongeloof en het zondig toegeven aan de listen des satans, het weer tot de Heere te wenden, opdat Hij over mijn zonden verzoening mocht doen en dat de Heere Jezus zich weer aan mijn ziel mocht ontdekken, gelijk Hij uit vrije genade in die nacht gedaan had. Maar de vrijmachtige en soevereine God behaagde het niet Zichzelf op die wijze aan mijn ziel uit te laten, maar vervulde evenwel mijn hart met zoveel liefde tot Hem, dat ik niet anders doen kon dan uitroepen: *de liefde van Christus dringt mij tot weerliefde*. Dit zalige gevoel duurde tot des namiddags.

In deze toestand had ik ook veel begeerte om te sterven, want ik vreesde dat ik dit weer verliezen zou, daar ik in die tijd nog geen licht of geloof bezat, dat de Heere Jezus Zelf dit voor mij ellendige wilde en zou bewaren.

's Middags kwam ook mijn geliefde broeder in zulk een zalige toestand bij mij aan huis, daar hij op diezelfde dag verwaardigd was geworden zichzelf uit vrije genade over te geven aan een volzalig Drieëinig Verbonds-God en wel met zoveel licht en geloofskracht, hetwelk met schriftuurplaatsen van hem bevestigd werd, dat het mij zeer ver te boven ging.

Hierdoor raakte ik weer in overdenking of mijn weg en werk wel oprecht was. Intussen verzocht hij mij met hem mee te gaan naar Klaas Pot, die ook enige weken te voren tot licht en ruimte was gekomen, daar hij zeer begerig was ook aan die man mee

te delen het wonder van vrije genade, dat de Heere aan hem geschonken had.

Hier kon ik echter in het eerst niet wel toe overgaan omreden ik mezelf zo slecht beschouwde, maar de Heere boog mijn onwillig hart, waarop wij samen naar hem toegingen.

Op weg was ik zeer opziende en biddende tot God dat ik toch niet mocht rusten voor dat de Heere Zelf tot mijn ziel van vrede zou spreken. Hieronder kreeg Ik deze woorden met veel kracht in mijn hart: vele eersten zullen de laatsten en vele laatsten de eersten zijn. Hierop maakte de Heere mijn hart stil en onderworpen, in deze begeerte, als ik dan maar een zoeker naar de Heere mocht blijven tot het uur van mijn dood toe, dan zou ik toch zeker vinden, daar de Heere goed en getrouw is en niet te vergeefs zou laten zoeken, gelijk Zijn eigen Woord, dat waarachtig is, getuigt.

Toen wij bij genoemde Klaas Pot kwamen die in die tijd ruim voor zichzelf stond, zongen zij samen Gode lof en loofden de Allerhoogste. Ik kon noch durfde echter niet meezingen, omreden ik vreesde dat ik mezelf eens bedriegen mocht, waarover zij zeer misnoegd waren en mij gedurig aanspraken dat ik toch geloven moest, daar zij dit zowel van mij als van zichzelf konden. Hierop raakte ik bitter aan het wenen en barstte in deze woorden uit: *als God Zelf mij niet gaf te geloven, dat ik het nu noch In eeuwigheid niet zou kunnen.*

O welk een bange toestand. Nochtans moet het met elk mens zo ver komen, zal zijn ziel de rechte rust vinden, zodat het aan zijn kant alles verloren is, waardoor hij alles opgeeft en loslaat; dan wil de Heere alles in allen zijn. Nu was het dan ook des Heeren tijd om in mijn hart een volkomen geloof te schenken en wel door deze waarheid, die mij als van de hemel werd toegeroepen: *geloof in de Heere Jezus en gij zult zalig worden, gij en uw huis.*

O wonderen van genade! nu moest ik uitroepen: nu kan, ja nu moet ik geloven. Wat er toen in mijn ziel omging heb ik nooit recht kunnen verhalen, noch veel minder kon ik dit op papier stellen, maar mocht het eiken lezer of hoorder begerig maken, opdat hij geen rust voor zijn ziel mocht vinden, voor dat de Heere door Zijn genade het hem bij bevinding leert kennen, gelijk Hij belooft aan ieder die het ook door genade van Hem begeert.

Den volgende dag kwam er nog een zwager van ons, zo wij vertrouwen mogen, tot volle ruimte voor zijn gemoed. de daaropvolgende dag een rustdag zijnde, gingen wij met ons drieën naar Tienhoven om Ds. Schuilenburg te horen prediken en hem en andere vromen te verhalen welke wonderen van vrije genade de goedertieren God aan ons onwaardige geschonken en verheerlijkt had, waarover zij zich zeer verheugden en ons temeer opwekten om Hem alleen de eer daarvoor toe te brengen. Na afscheid genomen te hebben keerden wij weer huiswaarts, onze weg met blijdschap bewandelende.

Zo leefden wij voort in liefde en vrede. Ook hielden wij veel samenkomsten boven onze gezette oefening, waar wij dan tezamen des Heeren aangezicht zochten en vervolgens bespraken hoe het elk voor zichzelf had. Dit geschiedde temeer, omreden wij in die tijd nog herderloos waren en onze plaats werd waargenomen door omwonende leraars. Maar de grote Herder der schapen was veeltijds in het midden, zowel in de openbare als bijzondere samenkomsten. O, als toch de Heere nabij is, dan gaat het land en volk, gemeente en huisgezin, ja elk mens voor zichzelf wel, wanneer Hij hulp en toegang verleent zo in het bidden als spreken.

Dit duurde tot Juli 1749, in welke tijd de goedertieren God, die toch Zijn volk geen wezen laat, ons een leraar schonk, genaamd **Jacobus Sappeus**, een man naar Gods hart, die de weg naar de hemel bij bevinding kende en aan zijn licht trachtte getrouw

te zijn.

Intussen mocht ik door Gods genade het voorrecht genieten van bijna vijf jaar die ruimte en geloofskracht te behouden, vertrouwend, dat ik een Drieëinig volzalig Verbonds-God tot mijn deel had. Evenwel kwam ik gedurig mijn weg te bederven en gaf de Heere rechtvaardige redenen Zijn aangezicht te verbergen en dat zalig licht mij te onthouden, maar de Heere toonde gedurig, dat Hij menigvuldig vergeeft en niet verwijt, maar de getrouwe en onveranderlijke blijven zal tot in een eindeloze eeuwigheid.

In die tijd bezocht de Heere nu en dan mijn huis weer met Zijn oordelen, daar het sterven onder het rundvee nog bleef aanhouden, hetwelk mij ook veel trof, maar dan was de Heere zo goed om, als het van buiten eens donker scheen, dan door Zijn genade zoveel licht en geloofskracht van binnen te schenken, dat ik kon en mocht geloven dat de Heere uitkomst geven zou, daar Hij zulks doen kan als een almachtig God en ook doen wil als een genadig Vader, waardoor ik dan weer weltevreden en gemoedigd was.

Zo mocht ik enige jaren door Gods genade mijn weg met blijdschap bewandelen, waaronder ik nog weinig van de geestelijke strijd leerde, daar de Heere zo goed was de vijand paal en perk te stellen en ook mijn bedorven deel gedurig te onderhouden, waardoor de wereld voor mij in die tijd niet veel waarde had. Veel hulp mocht ik van de Heere genieten, zowel in het openbaar als in het bijzonder en zo was de Heere veeltijds nabij en dan is het ook de ziele goed.

Gezin

Intussen nam ons kindertal ook toe, zodat wij er nu zes aanschouwen mochten, waarvan drie zonen en drie dochters waren, waarover ik mij recht verblijden mocht, ofschoon mijn deel in het natuurlijke in die tijd niet zeer groot was. Maar hier gaf de Heere door Zijn genade mij zoveel geloof in, dat ik dit aan de Heere mocht overlaten, daar Hij die mij uit vrije genade en eeuwige liefde het meerdere geschonken had, mij ook het mindere niet zou laten ontbreken.

In het jaar 1752, de 3 December, nam de Heere echter een van mijn lieve kinderen weg, een zoontje van drie jaren oud, over welks verlies wij zeer droevig waren, maar ook deze droefheid werd zeer gematigd, daar ik terugzag wat die genadige God aan mij, onwaardige, voor dit kind gegeven had in de tijd dat ik tot licht en ruimte voor mijn gemoed kwam.

Toen mijn geliefde huisvrouw van dit kind zwanger ging, was het dat ik niet alleen voor mezelf mocht geloven, maar ook licht en geloofskracht kreeg voor dit kind, ofschoon het nog niet geboren was. Dit ging zo krachtdadig toe, dat ik mijn werk verlaten moest om haar mede te delen dat het zaad waarvan zij zwanger ging een zaad voor de Heere was, daar ik tevoren in die waarheid, welke met zoveel kracht in mijn gemoed kwam of de Heere het met een luiddbare stem mij toeriep, werd ingeleid: *Ik zal u op saffieren grondvesten en uw glasvensters zal Ik kristallijnen maken en uw poorten van robijnstenen en al uw kinderen zullen van de Heere geleerd zijn.*

Daarbij werd dit geloof zeer versterkt, daar de Heere door Zijn genade zo goed was dat ik onder het ziek wezen van dit kind weer vernieuwd licht en geloofskracht op dat vorige werk ontvangen mocht, waardoor ik mocht inzien dat, wanneer het Gods weg was, hem uit de tijd naar de eeuwigheid op te roepen, hij dan eeuwig gelukkig zou zijn. Hieronder beliefdde de Heere mij ook van hem los te maken, waardoor ik het ook volkomen mocht overgeven, daar ik geloven mocht gelijk David eens uitriep : het kind zal niet meer tot mij keren, maar wanneer ik Gods raad zal hebben uitgediend, dan zal ik weer tot het kind keren om met hetzelfde eeuwig een volzalig Drieëinig God te

verheerlijken en Zijn naam groot te maken, zodat dan ook deze weg voor mij niet smartelijk was.

Zo behielden wij dan nog vijf kinderen, waarvan de oudste, een dochttertje zijnde, ruim 10 jaren telde, van welke ik getuigen mag dat zij van haar kindsheid af indrukken van dood en eeuwigheid op haar hart had omgedragen, daar zij toen al toonde bevreesd te zijn voor een eeuwig verderf, hetwelk haar veel biddende maakte in het verborgen, waarover ik zeer blijde was. Maar de goedertieren God, die dit alles uit genade aan haar geschonken had, kreeg nochtans daar de eer niet voor. O, welk een diepe blindheid, daar elk mens door de zonde in ligt, waardoor hij des Heeren daden niet erkent noch opmerkt, zodat ik ook de Heere rechtvaardige redenen gaf om hetgeen waar ik mijn hart zo zeer aan gaf, weer van mij weg te nemen. Zo bezocht de Heere haar met een langdurende derdendaagse koorts, waardoor de Heere haar uit de tijd naar de eeuwigheid opriep, de 31 Mei van het jaar 1753.

Gedurende die tijd had zij zeer veel rouw bedreven over haar broertje, die in het laatst van het jaar 1752 naar de zalige eeuwigheid was heengegaan, maar ach, zij ging hem spoedig volgen. Op haar ziekbed was zij zeer gerust om te sterven, wanneer zij had kunnen geloven, dat zij na haar sterven naar de hemel zou gaan, maar dat hield de soevereine en vrijmachtige God voor haar en ook voor mij verborgen. Wel mocht ik toegang en ondersteuning genieten om, terwijl zij nog in de tijd was, het goede voor haar van de Heere te begeren; hetwelk mij wel eens bemoedigde en hope gaf, dat haar einde vrede zou zijn. Echter kon ik dit niet zo volkomen geloven zoals ik dit van mijn zontje had kunnen doen, waar de Heere alweer hoge en wijze doeleinden mede had, zoals mij later getoond werd. Echter waren wij zeer bedroefd over het verlies van dit kind, zoals bij rechtgeaarde ouders altijd het geval is.

Veel verloren wij aan haar; vooral haar moeder was zij in het huishouden veel tot hulp en tevens zeer zorgvuldig voor de kinderen, zodat zij er velen te boven ging die reeds 25 jaren oud zijn.

En hoewel dit verlies voor ons zeer groot was, was nochtans de soevereine God vrij in al Zijn doen en bleef het onze plicht de Heere te zwijgen, maar de bedorven natuur van ons hart wilde daar niet aan, maar was integendeel genegen om tegen de Heere te twisten, waardoor ik enigermate dat licht en die ruimte, dat ik onwaardig enige jaren had mogen genieten, nu ten dele moest missen, waardoor de Heere Zijn genade rechtvaardig door mijn zonden terughield, zodat mijn ziel niet alleen treurig dit pad betreden moest, maar ook mijn lichaam enige tijd de rechte gezondheid missen moest. Maar des Heeren getrouwheid, die steeds altijd dezelfde blijft tegen al onze ontrouw, wekte mij weer op om Hem in het verborgen te zoeken, waardoor Hij mij door Zijn genade gaf in te zien, hoe onbetamelijk het was, dat een nietig schepsel tegen Zijn Schepper opstond, temeer, daar de Heere zo vele weldaden aan mij, die alles verbeurde, geschonken had.

Echter gevoelde ik een begeerte in mijn hart om te weten of mijn kind in de hemel was, maar hierom durfde ik niet te bidden, daar ik zag dat dit een begeerte was om in Gods verborgen raad in te zien.

Maar de Heere die zo goed en getrouw is, leidde mij onwaardige, door Zijn Geest in een weg, die Hem tot heerlijkheid en mijn ziel tot blijdschap en grote troost verstrekte. Hiertoe gaf de Heere mij aanhoudend te bidden, ten eerste dat Hij mij genade mocht geven om stil en onderworpen te zijn in de weg, die de Heere met mij gehouden had; ten anderen, zo het in Zijn raad bestaan mocht om mij geloof te schenken of zij in de hemel was. Dit duurde wel een half jaar dat ik met deze zielsbegeerte dagelijks voor de Heere kwam, maar bijzonder als ik in het verborgen met Hem was.

Intussen deed zich een zaak voor, dat ik met mijn echtgenote over enige zaken

verschil kreeg, hetwelk zeer hooggaande werd en enige uren duurde. Ofschoon het recht aan mijn zijde was, kon mijn echtgenote dit niet geloven, waardoor de driften van mijn zondig hart zo hoog stegen, dat ik kan getuigen, dat het in die 14 jaar, die wij tezamen geleefd hadden en ook daarna nooit zo hooggaande geweest is. Och, welke schuldige driften in de ogen van een lankmoedig en verdraagzaam God, die toch zo traag is tot toorn. Nochtans werkte dit alles mede ten goede, gelijk de Heere beloofd heeft aan diegenen, die naar Zijn voornemen geroepen zijn.

Beproevingen

In deze toestand beliefd des Heeren genade het mij zo donker en benauwd te maken voor mezelf, dat het was of ik nooit licht of geloof had mogen genieten, ja het was zo erg, dat ik niet eten of slapen kon door het gezicht van mijn bedorven weg voor de Heere. Och, welk een grootheid van genade, dat de Heere God de getrouwe blijft voor een zondig en ellendig mens. Rechvaardig had de Heere mij al de dagen mijns levens als doodbrakende kunnen laten, maar de Heere handelt nooit naar de zonden, daar Hij weer uit genade op mij neerzag en door Zijn Geest mijn hart alzo boog en bewerkte, dat ik mijn vrouw verzocht in het verborgen te gaan om onze schuld voor de Heere te belijden en verzoening te zoeken in het bloed van Christus, waartoe mijn hart bereidwillig gemaakt werd, waarop ik haar betuigde, dat ik zo niet langer leven kon, omdat ik een scheiding gevoelde tussen God en mijn ziel, dat mij ondragelijk was.

Zij besloot daartoe en wij gingen om 10 uur in de morgen in onze gewone bidplaats. Hier mocht ik mijn schuld wel inzien en belijden, maar mijn hart bleef nochtans ongevoelig, zodat wij moesten heengaan, waardoor ik even benauwd voor mezelf bleef. Nergens vond ik rust of vrede en kon niets anders doen dan nu en dan zuchten : och, dat de Heere mijn hart toch breken en ootmoedig maken mocht, daar Hij dit alleen doen kon.

Wij brachten zo de dag door tot 'omtrent 4 uur in de namiddag, toen het tijd werd om mijn beesten van voeder te voorzien, maar ik verkeerde in zulk een benauwde toestand, dat ik mijn vrouw te kennen gaf het niet te kunnen doen, maar dat ik liever met haar in het verborgen ging om te bidden en de meid de beesten van het nodige zou kunnen voorzien, hetwelk zij dan ook gewillig opvolgde.

Wij gingen dan samen om des Heeren aangezicht te zoeken, maar niet op onze gewone bidplaats, maar op de zolder, om toch van geen mens gehoord of verhinderd te worden en zo mochten wij weer verwaardigd worden onze knieën voor die God te buigen, die wij door onze zonden zo getergd hadden. O, als ik daar aan denk, hoe die getrouwe en menslievende God weer op mij neerzag en door Zijn Geest uit Zijn genade mijn zonde en schuld gelovig deed inzien niet alleen, maar ook met gevoel op mijn hart drukte, waaronder ik zo verootmoedigd werd dat ik met diepe schaamte voor God wegzonk en ik mijn vrouw voor de Heere moest vrijverklaren en kreeg in te zien om haar gebreken in liefde te dragen en *ze door de geest der zachtmoedigheid moest onderwijzen en haar liefhebben, gelijk Christus Zijn gemeente.*

In deze toestand was de Heere zo goed mij vrijmoedigheid te schenken om Hem te bidden dat ik om Christus wil verzoening en vrede mocht ontvangen, hetwelk mij ook geschonken werd en daarenboven kreeg in te zien dat mijn beide kinderen in de hemel waren en daar de Heere volmaakt verheerlijkten. O, hoe goed is toch de Heere, daar Hij nooit te vergeefs van Zijn volk gezocht wil zijn en tonen wil, dat Hij de hoorder der gebeden is.

Wat ik intussen van de staat der kinderen kreeg in te zien is beter te ondervinden dan wel te beschrijven. Evenwel wil ik melden dat ik toen zoveel gelovig inzien had, hoe

de zalige troongeesten en ook bijzonder mijn kinderen vol blijdschap waren, dat ik weer over mijn zonden en schuld verootmoedigd en met God en Christus verzoend was geworden, zodat ik kon geloven dat er blijdschap in de hemel was, wanneer zich een zondaar tot God bekeert.

Gedurende die tijd werd ik in dat gezicht en die geloofskracht zodanig opgetrokken, dat ik van de Heere begeerde om ontbonden te worden van een lichaam der zonden om met hen de volzaligen God volmaakt te kunnen verheerlijken, maar het was of mij werd toegeroepen, dat het wel eenmaal geschieden zou, maar dat het wezen zou na vele dagen, wanneer ik hier Gods raad had uitgediend.

Ik verwachtte daaruit dat ik niet jong naar de eeuwigheid zou gaan, gelijk ook tot hiertoe bewaarheid is; want toen de Heere mij dat wonder van vrije genade wilde schenken, was ik ruim 33 jaar oud en nu ik dit terneder schrijf, ben ik reeds ruim 69 jaar oud geworden en hoe lang het nu nog duren zal is de Heere bekend; als het maar zijn zal dat ik mijn overige dagen tot Gods eer, tot nut van mijn ziel, tot stichting van mijn evenmens, als ook tot behoudenis van land en kerk mag blijven voortleven.

In het jaar 1753 in de maand December schonk ons de Heere weer een dochter, waarmede wij zeer verblijd waren. Ook konden wij de anderen, die de Heere door Zijn wijzen raad naar een zalige eeuwigheid had weggenomen, gewillig loslaten en mochten alzo in des Heeren weg berusten. Ook mocht ik toen het voorrecht weer genieten veel in de nabijheid des Heeren te verkeren. Maar daarin werd ik ook weer spoedig gewaar, dat de vijand in mijn bedorven hart inbreuk maakte en wel bijzonder in mijn natuur- of humeurzonde, die nu en dan meer levendig werden en waar ik ook weer meer aan toegaf en er door werd weggevoerd en daardoor ontrouw aan licht en plicht werd, waardoor ook de Heere om deze zonden Zijn aangezicht rechtvaardig verborg en ik daardoor met een beschuldigd gemoed in het duister moest omzwerven totdat de goedertieren God mij weer door Zijn genade en eeuwige mensenliefde bij mijn schuld kwam bepalen en ook genade schonk om met een ootmoedige belijdenis verzoening te zoeken in het bloed van Christus.

De oorzaak van deze schuldige weg was veelal doordat de Heere mijn beesten door de aanhoudende pestziekte menigmaal kwam ontnemen, waardoor onze inkomsten ook minder werden en wij daardoor bij onze landvrouw dieper in schulden raakten, waaronder ik en mijn dierbare huisvrouw weleens moedeloos werden, omreden wij vreesden het nooit meer te kunnen betalen, daar onze schuld tot een hoogte van veertien honderd gulden geklommen was en zij komen kon om al wat wij bezaten, te verkopen; gelijk zij ook had kunnen en mogen doen als de Heere dit had toegelaten. Maar ook dit alles werkte weer mede ten goede, daar de Heere door Zijn goedheid en genade betoonde de onveranderlijke en getrouwe God te zijn, die al Zijn beloften ja en amen maakt en mij zo menigmaal had toegeroepen: *zoekt eerst het Koninkrijk Gods en alle andere dingen zullen u toegeworpen worden*. Maar het ongeloof was dikwijls zo groot dat ik aan die belofte kon noch durfde vasthouden.

Maar in deze weg van beproeving was de Heere weer zo goed, dat Hij mij veel te bidden gaf, dat Hij als de almachtige God het hart van mijn landvrouw buigen mocht om haar te weerhouden, dat zij datgene wat ik vreesde, niet ten uitvoer zou brengen, hetwelk ook niet vruchteloos was; daar de Heere door Zijn genade mij in deze weg zeer bemoedigde en wel in het bijzonder door deze woorden: dat de Heere het alzo zou maken dat de dochters der onbesnedenen niet zouden juichen en ook de vijanden geen ha! ha! riepen.

Mijn begeerte van de Heere was niet om rijkdom of schatten hier te vergaderen, maar alleen dat de Heere zoveel schenken mocht als ik nodig had om mijn schuldeisers te

betalen, waarop ik meer dan eens deze woorden mocht ontvangen: *zegenende zal Ik u zegenen en vermenigvuldigende zal Ik u vermenigvuldigen*. Waaronder ik dan zo gelovig mocht verkeren, dat ik vertrouwde, dat de Heere voor mij en mijn huis zorgen zou, zodat ik alles kon loslaten en aan mijn getrouwe Verbonds-God overgeven en wel zo, dat Hij met mij, die alles verbeurd had, kon handelen naar Zijn wil en welbehagen; maar dat Hij mij toch genade mocht schenken om Hem te volgen in al die wegen, die Hij als de soevereine en vrijmachtige God met mij, onwaardige, geliefde te houden, zoals Hij door Zijn genade mij ook veel geliefde te schenken.

Zo leefden wij onder de bezoekende hand des Heeren al voort, daar het wegsterven der beesten nog bij voortduring bleef aanhouden, hetwelk ons huis veel treffen moest, waardoor wij dus ook een geruime tijd in die bekrompen toestand bleven en daardoor weinig van onze schuld bij onze landvrouw konden afdoen. Maar onder dat alles was de Heere veeltijds zo goed dat ik mij op Zijn goedheid en getrouwheid verlaten mocht, gelovende dat de Heere het wel zou maken.

In deze toestand bleven wij zo uit- als inwendig verkeren tot in het jaar 1764, in welke tijd zich weer iets opdeed, hetwelk mij rechtvaardig bittere dingen deed zien en ontmoeten op mijn weg, welke zaak ik echter om vele redenen niet uitdrukken zal, maar alleen hoe dit voor ziel en lichaam heeft medegewerkt ten goede, gelijk de Heere belooft aan alle diegenen, die Hem in oprechtheid wensen te dienen en te vrezen.

Deze weg was echter voor mijn vlees en bloed zeer smartelijk, daar dit toch nooit voor God bukken wil noch des Heeren doen goedkeuren. Maar onder dit alles toonde de Heere weer de onveranderlijke Verbonds-God te zijn, die de Zijnen nooit begeeft of verlaat, maar bij hen blijven zal tot aan, in en over de dood.

Hieronder zag ik gelovig in hoe ik alles door de zonden verbeurd had en daardoor onwaardig was éne weldaad van de Heere te ontvangen en hoe Hij een vrijmachtig Heere en Koning was en met ieder schepsel naar Zijn welbehagen handelen kon, in welken toestand ik zo zeer verootmoedigd werd, dat ik getuigen mag, dat, al moest ik droog brood en schoon water gebruiken, dat dan de goedertieren God mij veel meer gaf als ik waardig was, daar ik alles verbeurd had, ja mezelf het leven en de adem had onwaardig gemaakt.

Hieronder werd mij dit zo groot dat ik nog in de genadetijd verkeerde en met al mijn gebrek het nog naar de Heere mocht wenden, maar ook dat God niet te vergeefs gezocht noch gediend wil wezen, maar menigvuldig vergeeft en niet verwijt en een rijke Beloner is voor diegenen die zich naar Hem leren wenden, gelijk de Heere in die tijd rijkelijk aan mij onwaardige geliefde te vervullen, dat ik mezelf met alles wat ik bezat gelovig aan de Heere mocht overgeven voor tijd en eeuwigheid, waarop ik zoveel blijdschap en vrede van de Heere mocht genieten in mijn gemoed, dat ik de Heere danken mocht, dat Hij naar Zijn eeuwig raadsbesluit mij in al die wegen had geleid en nog steeds geleidde, omdat ik door zulke wegen door Zijn aanbiddelijke genade meer van mijn diep bedorven gesteldheid van binnen leerde kennen en daardoor ook de Heere en Zijn deugden en volmaaktheden meer kon verheerlijken. Waardoor ik ook het getuigenis van de Apostel Paulus mocht leren verstaan, *dat de kastijding, als ze tegenwoordig is, wel geen zaak van vreugde schijnt, maar daarentegen van droefheid, maar dat ze daarna geeft een vreedzame vrucht der gerechtigheid aan degenen, die er door geoefend worden, hetwelk hun tot zaligheid zal gedijen*.

Deze toestand werkte dan ook niet alleen ten goede mede voor mijn ziel, maar ook zegende de Heere bijzonder ons uitwendig bestaan, vooreerst dat de oordelen die ons huis te voren zo zwaar gedrukt hadden nu bijzonder gematigd werden en ten andere,

dat het met bijzondere zegeningen mocht gepaard gaan, waaronder ik ook de zaligheid genieten mocht dat de goedertieren en getrouwe Verbonds-God mijn inwendige schuld om Christus wil verzoende en wegnam, waardoor ik weer vrede met de Heere mocht genieten

Daarbij werd ook de schuld onzer landvrouw van die tijd af niet meer vergroot, maar zelfs ieder jaar minder, hetwelk mij en mijn dierbare huisvrouw zeer tot blijdschap verstrekke, temeer daar des Heeren zegen naar het uitwendige van jaar tot jaar groter werd.

Nadat mijn huurjaren ten einde waren, huurde ik mijn hofstede weer opnieuw voor de tijd van 12 jaren. Toen dit voorviel was ik nog f 1200.- schuldig en nu moest ik dan op zulk een voorwaarde de huurceel tekenen, dat ik, om elk jaar f 100.- van mijn oude schuld zou doen en indien ik zulks niet volbracht, moest ik elk jaar nog f 25.- boven mijn gewone pacht betalen. Dit was voor mij een zware weg om in te gaan. Indien wij dit echter niet inwilligden, waren wij genoodzaakt deze plaats te verlaten. Zo stemde wij dit dan in met het oog op de Heere, die toch de zaken van een ieder kent, maar ook nooit beschaamd doet uitkomen die het gelovig van Hem verwachten; gelijk de goedertieren en getrouwe Verbonds-God ook aan ons weer betoonde, daar Zijn hand ons zo zegende, dat na verloop van 10 jaren die schuld reeds betaald was. Ook had ik daarboven nog drie bunders land gekocht, hetwelk mij omtrent de som van je 500.- kostte. Daarbij waren er in die tussentijd nog twee van mijn kinderen gehuwd, die wij naar ons vermogen hadden uitgerust, hetwelk ook rechtgeaarde ouders eigen is.

In datzelfde jaar werd ik genoodzaakt mijn hofstede te kopen, of anders, wanneer mijn huurjaren teneinde zoude zijn, te vertrekken. Ik zag daar echter zeer tegen op, ja mij dacht dit was voor mij te groot. Maar in deze weg was de Heere door Zijn genade mij weer tot hulp, waardoor Hij mijn hart hiertoe neigde, maar vooraf maakte dit mij veel biddende tot God om licht en wijsheid hoe ik daarin handelen zou.

Ik had daartoe tijd van beraad van Vrijdagavond tot Maandagmorgen, maar de Heere was zo goed mij des Zondagsmorgens te doen zien dat het Zijn wil was dezelve te kopen, gelijk dan ook in de volgende morgen gebeurde, zijnde in de maand November 1774, en de Heere had ons en ons huis door Zijn goedheid zodanig gezegend, dat ik boven de onkosten nog een derde deel der kooppenningen betalen kon.

Zo beliefte de Heere Zijn belofte dan ook rijkelijk te vervullen en te tonen, dat Hij de nederige uit het stof verhoogt, want die woorden in vroegere dagen aan mij geschonken, dat Hij mij zou zegenen en vermenigvuldigen, mochten wij bij de aanvang vervuld zien en nog voortdurend betoonde de Heere dit; want Zijn hand zegende ons zodanig, dat wij in korte jaren geheel vrije bezitters van onze plaats waren, zodat het ons uitwendig zeer wel ging. Maar ook naar mijn inwendige toestand leefde ik zeer bemoedigd en mocht zo al enige tijd mijn weg met blijdschap bewandelen.

Zalig sterven van zijn zoon

Intussen ging mijn jongste zoon de 15 Maart 1776 ook tot het huwelijk over, waarover wij zeer vergenoegd waren.

Maar deze blijdschap verwisselde spoedig in een grote droefheid, daar hij, na twee jaren gehuwd te zijn geweest, door de dood werd weggenomen.

Dit verlies was ons tot grote smart, maar ook in het bijzonder voor zijn dierbare echtgenote, daar het een geruime tijd haar tranen tot spijs maakte. En hoe zou dit ook anders kunnen, daar zij in liefde en vrede met elkaar geleefd hadden en zij nu, in de

ouderdom van 22 jaar met twee kleine kinderen, weduwe zijnde, in deze rampwoestijn overbleef.

Maar de goedertieren God, die de ellendige mens nooit bedroeft boven vermogen, schonk door Zijn genade aan haar voor zijn sterven een groot voorrecht, waardoor deze smart zeer gematigd werd. Daar de Heere hem door Zijn genade zoveel licht en geloof schond, dat wij met ruimte mochten geloven, dat zijn sterven maar een doorgang in de eeuwige heerlijkheid was.

Omtrent drie uren voor zijn dood zong hij nog driemaal het vierde vers van Psalm 25. Ook verhaalde hij mij hoe de Heere hem twee jaren tevoren op een biddag had doen zien welke bittere dagen de Heere over Nederlands volk en kerk, om hun zonden en ongerechtigheden, brengen zou.

Onder dit verhaal riep hij menigmaal: *och lieve vader, zult gij dit nog moeten beleven!* Maar de Heere zal mij wegnemen voor de dag des kwaads. En kwam zijn dierbare echtgenote dan weer met beweende ogen aan zijn sponde, dan waren het weer vertroostende woorden, die van zijn stervende lippen vloeiden, daar hij haar dan op de Heere wees, hoe goed Hij was en ook haar wel ondersteunen zou en door dit aardse pad heenhelpen.

Deze bijzondere genade en onuitsprekelijke goedheid des Heeren aan hem zo zichtbaar verheerlijkt, maakte onze harten meer los van hem. Maar inzonderheid werd ook mijn hart losgemaakt, waardoor ik hem in die tijd zeer gewillig aan de Heere kon overgeven, zonder vele tranen daarover te storten. Maar tot mijn schaamte moet ik betuigen dat ik van achteren mijn weg zo menigmaal tegen de Heere bedorven heb, omreden ik die weg, die de vrije, soevereine en vrijmachtige God met ons gehouden had, niet billijken noch goedkeuren kon.

O, welk een schaamte moest niet mijn aangezicht bedekken! daar ik onder dat alles nog steeds in mezelf bleef; vooral wanneer ik eens mag terugzien op al de weldaden die de Heere aan zulk een onwaardige als ik in mezelf ben, zo uit- als inwendig bewezen heeft en ik dan nog steeds zo onverloochend ben aan eigen zin en wil, waardoor ik zo naar ziel als lichaam mijn grote Weldoener nog gedurig oneer aandoe.

Ziedaar mijn lezers een levensloop daargesteld, waarin Gods wonderbare genade zo luisterrijk doorstraalt. Mocht het niet te vergeefs bewaard gebleven zijn, maar dat het van achteren blijken moge, dat de gedachtenis van deze rechtvaardige nog tot zegening mocht verstrekken, daar hij ook nog spreekt na zijn sterven van de wonderbare goedheid en de uitreddende hand van zijn getrouwe Verbonds-God in menig opzicht naar ziel en lichaam in deze levensloop bewezen.

God zelve dan, die alle dingen werkt naar de raad Zijns willens, make het om Zijns Naams wil tot zegen; zowel onbekeerden tot ontdekking, als heilbegerigen tot bemoediging en Gods meer bevestigd volk tot versterking, daar er toch voor een ieder in het bijzonder wel een woord in gevonden zal worden. Mocht Gods wijsheid het hiertoe bewaard hebben, dan zal Zijn grote naam er door verheerlijkt en arme zondaars er door gezegend warden.

Dat dit de Heere schenken moge is een hartewens van de
SCHRIJVER.

Komt lezer wilt nu eens aandachtig stil hier staan,
Bij 't geen gij vindt vermeld in Fokkers levensbaan,
Hoe dat hij ook weleer zich bade in de zonden,
Maar daarna ook haar vrucht met smart heeft ondervonden.
Toen 's Heeren wijzen raad hem alzo heeft bekeerd,
Door middel van een vrouw hem 't hemelpad geleerd,
Waardoor het eerste licht in hem eens mocht herleven,
Waardoor hij 't zondenpad een scheidbrief heeft gegeven.
En schoon hij nu gewis die schat ook alzo vond,
Waarvan geen sterveling de waarde recht verstond,
Zo vond hij echter niet hier altijd effen paden,
't Welk dikwijls hier zijn hart in twijfelzucht deed baden,
Of hij wel waarlijk dit leven in hem vindt,
Als Jezus echte bruid het bij ervaring kent,
Maar mocht dit hem wel eens doen zuchten en doen wenen.
Ras heeft naar bange strijd hem goddijk licht beschenen,
Waardoor hij nieuwelings verheugd zijn paden liep,
Waardoor hij adem haakt', een nieuwe hope schiep.
Zo ging hij wisselend hier langs zijn aardse wegen,
En ziet hoe hij vermeldt hoe dikwijls hij verlegen
In Gods wonderlijk beleid, die hem hier aldus leert,
Hoe dat door zoet en zuur Zijn hand hem hier bekeert.
Daar Gods alwijzen raad hem wonderlijk wou leiden,
Waardoor hij ook getuigd' zich daarin te verblijden,
Ofschoon dit altijd niet van zijn mond ontvloede,
Als op zijn levenspad het onheil hoger groeide.
Als hij zich zag bezet van acht'ren en van voren,
Waardoor hij vreesde dat God hem niet meer zou horen,
Daar hij ook werd geleid door wonderlijke daán,
Waardoor hij dikwerf zucht't: o bange levenspaán!
Maar hoe zijn pad ook liep op bergen en door dalen,
Jehovah die hem mind' deed hem weer ademhalen,
Daar Hij Zijn wonderdaan hem alzo maakt ten nutte,
Daar zelfs in 't bangst gevaar Zijn hand hem trouw beschutte.
Gelijk hij heeft geleerd in deze rampwoestijn,
Hoe dat verdrukking was voor hem recht medicijn;
Waardoor hij ook de kwaal zijns harten recht erkende,
Maar daardoor ook veel meer zijn Maker weer beminde,
Die hem door deze weg ten hemel voorbereidde
En hij in dit geloof zich dikwijls mocht verblijden.
O, zalig dan het volk, riep Fokkert hierin uit,
Die door des Heeren Geest wordt in het kwaad gestuit.
Al zucht hij hier al veel in smart en droefenissen,
Gods trouw zal op zijn weg hem zeker vergewissen,
Geen bulderend' orkaan of steigerende nood,
Rukt hem uit Godes hand, al dreigen ze zeer groot.
Ziet dit ook in zijn weg wat hem al mocht verbeiden,
Hoe dat hij zich daarna in zegening verblijdde,
En wel door zulk een weg wat hem ook heeft geleerd,

Dat het vijandig hart Gods hand hier nooit afkeert.
Maar wat hier voor Zijn volk onmogelijk zou wezen,
Verheerlijkt Hij Zijn Naam en deugden zeer geprezen,
Daar Hij Zijn soeverein vrijmachtig wijs bestel,
Volbrengt tot heil Zijns volks en maakt weer alles wel.
En leert hun langs die weg hun heil in Christus leiden,
Te zoeken hier alleen wat d' aard hier doet verbeiden,
Totdat de pelgrimsreis haar grenzen eenmaal vindt,
Waar Jezus echte bruid geen smarte dan meer kent;
Om eeuwig dan de lof huns Konings daar te prijzen,
De Vader, Zoon en Geest dankzeggend eer bewijzen.

LITTEL.

Jan Barte Fokkert (1721 - 1792) uit Spengen schreef zijn eigen levensverhaal

Arie A. Mantén. Oud Aa 37, 3621 LA Breukelen

TIJDSCHRIFT HISTORISCHE KRING BREUKELEN jrg. 9, nr. 1, 1994

In 78 bladzijden heeft de Spengense boer Jan Barte Fokkert het verloop van zijn eigen leven beschreven. Tien jaar deed hij daarover. In het begin van zijn schrift noteerde hij dat hij 58 jaar en 6 maanden oud was en aan het eind vermeldde hij ruim 69 jaar oud te zijn. Hij zette zijn levensverhaal vooral om godsdienstige redenen op papier. Verwijzend naar de bijbel, in het bijzonder naar Psalm 77 vers 12 ("Ik zal de daden des Heeren gedenken, ja ik zal gedenken Uwe wonderen van oudsher"), wilde hij een verslag geven van de "bijzondere daden, die de goedertierene Verbondsgod zo uit- als inwendig met mij gehouden heeft, al de dagen mijns levens". Centraal daarin stond in zijn ogen Gods genade "om mij, diepschuldige zondaar, uit den zorgeloozen staat der zonde wakker te maken".

Jan Fokkert hoopte dat zijn nakomelingen zijn verhaal zouden lezen en er lering uit zouden trekken. Zijn autobiografie is dus in de eerste plaats het verhaal van zijn bekering, zijn tot-inkeer-komen in religieuze zin. Van begin tot eind heeft het geschrift het karakter van een stichtelijk betoog. Het is volledig doortrokken van godsdienstige opmerkingen, die getuigen van de wijze waarop Fokkert zijn Christelijk geloof en de bemoeienissen van God met hem beleefde. De groepstaal die hij gebruikte doet niet alleen ons vreemd aan, maar werd ook door zijn eigen niet-piëtistische tijdgenoten als bijzonder beschouwd.

Dit artikel gaat over de persoon van Fokkert en over de tijd en sociale omgeving waarin hij leefde. Om u de sfeer die uit de autobiografie overkomt te laten voelen, worden verscheidene korte passages uit Fokkerts geschrift aangehaald in de door hemzelf gebruikte spelling. De "fijnen" Jan Barte Fokkert behoorde kerkelijk tot de "fijnen" of "ernstigen", of - zoals we tegenwoordig meestal zeggen - de piëtisten of "vromen", mensen die niet met de rationele geest van hun tijd mee wilden gaan, maar zich met veel nostalgie volijverig, nauwgezet en met veel gevoel wierpen op het vervullen van wat zij zagen als hun godsdienstige plichten. Hun vroomheid kwam ook tot uiting in hun kleding en gedrag.

In 1731 ging Justus van Effen in De Hollandsche Spectator, een tijdschrift dat toen onder de burgerij veel gelezen werd, in op wat een "fijne" onderscheidde van zijn gemiddelde protestantse landgenoten. Daaruit citeer ik hier enkele kenmerkende gedeelten: "Hij verschilt van hen in kleding, in spraak, in gang, in houding. Wil hij zijne gedachten uiten, zelfs in zaken die op de godvrugt geen betrekking hebben, zijn stijl en tonen swemen naar de gewoone preektrant. Hij sleept zijne woorden traaglijk voort; 't eene schijnt het andere af te wagten. . . . Zo zijn broodwinning het kan lijden - en zomtjids al kan ze het niet - verzuimt hij geen predicatie, geen catechezatie, geen oefening. De overige tijd die hij sparen kan word door hem besteed in 't lezen van geestelijke boeken, in uitgesprookene gebeden, in 't zingen van godvrugtige liederen. . . . Voor het dansen, een vrolijk deuntje te neuren, en voornamentlijk voor 't kaartspel heeft hij een gruwel. En zo iemand hem tragte te overreden de schouwburg te bezoeken, hij zoude zich verbeelden dat men hem levendig naar de hel wilde slepen. Voeg hierbij zijne effen en eenvoudige kleding - even zo ontdaan van zwier als van slordigheid . . .".

In de 18de eeuw bloeide het "volkspiëtisme" sterk in zogeheten conventikels, plaatselijke gezelschappen van vromen die in eigen kring hun persoonlijk geloof

beoefenden, door Bijbellezen, zingen en geestelijke gesprekken. In deze kringen was zowel het voorlezen als het vertellen en beschrijven van bekeringsverhalen zeer gebruikelijk. De leiding van zo'n bijeenkomst berustte vaak bij een oefenaar, die in veel gevallen ook een soort preek hield. De oefenaars waren gewoonlijk van eenvoudige komaf, maar begiftigd met veel Bijbelkennis en charisma. Daardoor spraken deze mensen gemakkelijker tot het hart van het volk dan menige geleerde dominee.

Somber gestemd was men in piëtistische kringen over de gang van zaken in de Nederlandse samenleving. Boetepreken en jaarlijkse biddagen waren gewild. Toen Jan Fokkert in 1776 aan het sterfbed van een 22-jarige zoon zat, "verhaalde hij mij hoe de Heere hem twee jaren tevoren op een biddag had doen zien welke bittere dagen de Heere over Neerlands volk en kerk, om hun zonden en ongerechtigheden, brengen zou".

Levensverhaal in manuscript en boekvorm bewaard gebleven

Overeenkomstig zijn wens bleef het handgeschreven levensverhaal van Jan Barte Fokkert onder zijn nakomelingen bewaard en gelezen. Dat is vrij uitzonderlijk. Veruit de meeste oude manuscripten van vromen, waarvan we nog weten dat ze hebben bestaan, zijn in de loop der tijd verloren gegaan.

Na 1840 kwam er in godsdienstig-bevindelijke kringen een nieuwe belangstelling voor de piëtistische autobiografie. In de jaren achttienzestig kreeg Jacobus Littel uit Kamerik het manuscript van Fokkert onder ogen. Deze Littel schreef zelf godsdienstige gedichten.

In 1872 verscheen van hem bij de uitgever A. Fisscher te Utrecht de bundel *Verzen, gesteld bij bijzondere omstandigheden, en Davids leven en lotgevallen op rijm*. Littel zorgde er in 1865 voor dat het verhaal van Fokkert door D. Kraaijenbrink te Woerden in druk werd uitgegeven: *Gedachtenis van de Wonderbare Wegen der Goddelijke Voorzienigheid gehouden in den Weg der Beking met Jan Barte Fokkert door hemzelven beschreven*.

In een woord vooraf schreef Littel: "De reden die mij tmeer daartoe bewoog, was wel voornamelijk, dat het mij als eene wondere bewaring van Gods hand voorkwam, dat dit zijn schrift, hoe oud en versleten dan ook, nochtans tot aan dezen dag is bewaard gebleven . . .".

Inmiddels blijkt die boekuitgave uit 1865 zeer zeldzaam te zijn geworden. Ook een exemplaar van een ongewijzigde herdruk uit 1948 (Bureau "De Zaaier", Ammerstol) bleek heel moeilijk op te sporen. Zelfs in de centrale catalogus van het gezamenlijke Nederlandse openbare bibliotheekwezen komt deze boektitel niet voor.

Een aantal jaren geleden ontdekte de historicus **Drs. F.A. van Lieburg**, verbonden aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, een exemplaar van het in 1865 gedrukte boekje en een fotokopie van het originele handschrift bij een nazaat van Jan Barte Fokkert in Leiderdorp. Vergelijking van de twee teksten wees uit dat de inhoud van de gedrukte versie weliswaar redelijk betrouwbaar was (hoewel niet overal, stichtelijke 'passages zijn meermalen extra aangedikt!), maar dat spelling en zinsbouw nogal eens aan de 19de-eeuwse smaak waren aangepast. Van Lieburg gebruikte dit materiaal, met 19 andere soortgelijke later gedrukte bronnen (waarvan geen manuscripten teruggevonden werden) voor zijn in 1991 verschenen *boek Levens van Vromen. Gereformeerd piëtisme in de achttiende eeuw* (Uitgeverij De Groot Goudriaan, Kampen).

Voor wie belangstelling heeft voor kerkgeschiedenis of het piëtisme is dit een zeer boeiend boek om te lezen. Dit boek van Van Lieburg en een fotokopie van de uitgave

uit 1948, welke hij aan de Historische Kring Breukelen beschikbaar stelde, vormden de belangrijkste bronnen voor dit artikel.

Om aan Fokkert recht te doen, gaat dit artikel vooral over de godsdienstige elementen in zijn levensbeschrijving. In een vervolgartikel hoop ik nader in te gaan op wat Fokkert te melden heeft over zijn gezinsleven en zijn boerenbedrijf.

Ouderlijk gezin

Jan Fokkert werd op 11 juli 1721 geboren op een boerderij in Spengen, in de gerechtsheerlijkheid Kockengen en Spengen, en op 13 juli gedoopt in de Nederduits-Gereformeerde kerk van Kockengen.

Daarbij moeten we bedenken dat "Gereformeerd" toen nog de gebruikelijke term was voor het protestantisme dat, in onderscheiding van het Lutherse, vooral gebaseerd was op de opvattingen van hervormers zoals Calvijn. Pas in het begin van de 19de eeuw kwam de benaming "Hervormd" op.

Jans vader was Bart Janse Fokkert. Het woord Barte in de naam van Jan is een verwijzing naar de naam van zijn vader, en betekent Bartszoon, zoon van Bart. Het voeren van een zo'n patroniem was in die tijd normaal. Zijn moeder was Aaltje Philips den Dubbelden. Bart Janse Fokkert en zijn vrouw Aaltje lieten in de oude dorpskerk van Kockengen dertien maal een kind dopen, negen meisjes en vier jongens.

De Jan van 1721 was in dat rijtje de zesde. De meeste van die kinderen stierven al op jonge tot zeer jonge leeftijd. De eerste zoon, gedoopt op 17 december 1719, was door de ouders ook Jan genoemd, maar dat jongetje was klaarblijkelijk al overleden toen "onze" Jan ter wereld kwam. Onder de meisjesnamen komt zelfs vier maal een Merrigje of Marrighje voor.

Vader Bart Janse Fokkert was kerkelijk meelevend. Hij wordt in de kerkeradsnotulen van Kockengen tussen 1712 en 1725 als diaken en tussen 1728 en 1737 als ouderling genoemd. Hij overleed toen zoon Jan 16 jaar oud was en werd op 11 december 1737 in Kockengen begraven. De jonge jaren van Jan Barte Fokkert Jan Fokkert had een voor die tijd gewone jeugd. Hij groeide op in zijn "blinde natuurstaat", gelijk alle andere kinderen, niet eens wetende, noch gelovende, dat "ik verdoemelijk voor God [was] vanwegen mijn erfschuld". "Maar met het toenemen van mijn yaren namen ook de sonde toe, en wel soo dat ik tot nog toe geen sonde ken, of meyn herte was tot deselve geneygt en bragt ook veel van deselve ten uytvoer". "Tog mijn geliefde ouders liete mij in mijn jeugd leeren leesen en schrijven, daar de goedertierene God mijn nog vermogen en verstand toe gaf om het te kunne leeren".

Volgens een instructie die de synode van Utrecht in 1708 aan alle kerkeraden in de provincie had toegezonden, ook die van Kockengen (zie het boek van J.C. Jongeneel, 1959: Grepen uit de geschiedenis van de gemeente Kockengen), moest de schoolmeester een of twee maal per week alle schoolgaande kinderen catechiseren en hen de vragen van de catechismus laten leren.

Verder moesten iedere maandagmorgen alle kinderen aan de schoolmeester laten weten of zij op de voorafgaande zondag de predicatie hadden bijgewoond. De predikant diende, samen met een ouderling, minstens eens per kwartaal bij de schoolmeester een huisbezoek te brengen om na te gaan of hij op deze punten zijn plicht deed. Bovendien werd de predikant verplicht om bij het huisbezoek aan alle huishoudens in zijn gemeente, dat ieder kwartaal moest plaatsvinden, omstandig met de ouders te praten over het getrouw vervullen van de door hen plechtig afgelegde doopbelofte.

Zo deze instructie in Kockengen al stipt werd uitgevoerd, ging de jonge Jan Fokkert

onder dat alles niet gebukt. Toen hij 10 jaar oud was, verslond hij zoveel "idele [= ijdele, wereldse] liederen en boeken" dat zijn moeder bij "een looper aan de deur" eens andersoortige leesstof voor hem kocht: het al in 1660 verschenen boek *De donderslag der godloosen*, geschreven door Cornelis van Niel. Wat daarin stond over de eeuwige straffen maakte indruk op de jonge Jan, maar spoedig ging hij toch weer over tot zijn eerdere levensstijl. Helaas vermeldt zijn autobiografie niet of hij, ingevolge de eerder aangehaalde synodale instructie, daadwerkelijk met alle andere Gereformeerde kinderen van 10 tot 14 jaar voor de plaatselijke kerkeraad moest verschijnen, opdat die na kon gaan hoever zij in de kennis der waarheid gevorderd waren. "Ik leefde soo voord na de begeerreljkheyd van mijn hert, doende de wille des vleesses en der gedachte". "Soo leefde ik voort tot 18 jaer toe. Ik was wel tevreede gelijk alle mense in haar blindheyd sijn, want ik had noyd gehoord, veel minder geloofd, dat ik most veranderd, bekeerd, wedergebooren worden, gelijk de bijbel ons leerd". Daarna overwoog hij serieus om RoomsKatholiek te worden, vanwege een meisje waarop hij verliefd geworden was. Dat was evenwel een weg, waarvan de goedertieren God hem uiteindelijk "door een verbürge genadehand had bewaart".

Grote lijnen in het verdere leven van Jan Barte Fokkert

Op 19 november 1741 trouwde Jan Barte Fokkert, 20 jaar oud, volgens het trouwboek van de kerk van Kockengen met de driejaar oudere ex-dienstbode van zijn moeder, Johanna Pieters Borra, dochter van het tot dezelfde kerkelijke gemeente behorende echtpaar Pieter Jans Borra en Willemijntje van Breenen. Johanna hield er als meisje een zelfde manier van leven op na als Jan.

Toen ze verloofd waren, namen ze zich voor: "als wij eens [= eenmaal] getrouwd waren . . . dan soude we ons leven beteren en onselven bekeeren". Vanwege haar niet zo vrome levenswandel werd Jan in familiekring een huwelijk met Johanna afgeraden. Toch schreef hijzelf later dat de keus hem nooit heeft berouwd, hoewel zij gemaakt werd "sonder den Heere te kenne of raad te vragen in onse weg".

Van het voornemen na hun huwelijk hun manier van leven te veranderen, kwam aanvankelijk niet zo veel terecht. Hoewel Johanna trouw naar de kerk ging, kreeg Jan haar slechts met grote moeite mee om bijvoorbeeld vrome kennissen te bezoeken. Wanneer en in welke kerk Jan Fokkert openbare belijdenis van zijn geloof aflegde, is niet bekend, maar zowel hij als zijn vrouw komen vanaf 1743 voor op de lidmatenlijst van Kockengen.

In de Kockengense kerkeradsnotulen wordt Jan in 1748 als diaken genoemd, en van 1751 - 1755, 1758 - 1761, 1765 - 1768, 1774 - 1777, 1780 - 1783 en 1787 - 1791 als ouderling. Ongeveer de helft van zijn volwassen jaren was hij dus officieel ambtsdrager in de Nederduits-Gereformeerde kerk van Kockengen.

Volgens zijn autobiografie hield hij reeds in 1747 oefeningen.

Predikanten in Kockengen waren tijdens het leven van Jan Barte Fokkert: Frederick Brink (1721 - 1726), Isaac van Vianen (1726 - 1749), Jacob Sap (1750 -1759), Petrus de Cock (1760 -1789) en H. Rijninks (1790 -1792).

Jan en Johanna kregen negen kinderen, waarvan er zeven spoedig stierven. Aanvankelijk woonde het gezin van Jan Fokkert in de Spengense boerderij van zijn moeder; zij pachtte een halfjaar na het huwelijk van haar zoon elders een boerderijtje met een kleiner stuk grond. In 1745 ruilde hij met zijn moeder van woonplaats. Twee jaar later sloot hij een huurovereenkomst met een zeer vrome Rooms-Katholieke

vrouw (een "klopje" noemde Fokkert haar), die in Spengen de boerderij naast die van zijn moeder bezat.

Al in november 1747 werd Fokkert zelf eigenaar van zijn nieuwe behuizing.

Vroeg in 1780 begon Jan Fokkert te schrijven aan zijn autobiografie. In de herfst van dat jaar stierf zijn vrouw, die op 28 oktober 1780 in Kockengen werd begraven. Hij overleefde haar ruim 11 jaar; zijn stoffelijk overschot werd op 25 februari 1792 in Kockengen bijgezet.

Geloofsleven

Jan Fokkert werd op wat hij noemde zijn "zondenweg" stil gehouden door een inspirerend gesprek met een aangetrouwde tante. "Die was kragtdadig veranderd en tot God bekeerd, sodat se was een open brief Kristi, die elk mens lesen kan, die met geen vooroordeel teegen de weg Gods was ingenomen". Toen hij bij haar op bezoek ging om haar over de heilige wegen Gods te horen vertellen, ontving zij hem met een "blijmoedig laggen", zodat hij verbaasd vaststelde hoe vrolijk een bekeerd mens nog kon zijn.

Toch duurde het nog zeven jaar voordat Jan Fokkert zelf volle geloofszekerheid kreeg. Wel kende hij de laatste drie jaar van die periode een hoopvol uitzien naar Jezus. Deze voorlopige doorbraak in zijn geloofsbeleving was gevolgd op twee avonden kaartspelen met zijn Rooms-Katholieke buurman, waar hij ondanks allerlei uitvluchten niet onderuit kon. Met die buurman had Jan, toen hij nog bij zijn moeder thuis woonde, de gewoonte gehad (zoals veel mensen ter plaatse deden) om de twee laatste dagen voor de Vasten met een zondig vermaak te eindigen. Na de tweede avond had Fokkert allerlei angstvisioenen. Terwijl hij voor zijn geestesoog boven hem een vertoornde Rechter en onder hem een geopende hel zag, beleed hij de zonden van zijn hele leven.

Na in Tienhoven (Utr.) een preek van de door hem bewonderde dominee Gerardus van Schuylenburg bijgewoond te hebben, die ging over het onderscheid tussen de erfzonde en de "dadelijke" zonden, bracht hij tot ontsteltenis van vrouw en kinderen een week lang door in gebed en tranen. God vertroostte hem toen uit Psalm 51 ("een gebroken en verslagen hart zult Gij, o God! niet verachten"). Sedertdien durfde hij zich weliswaar nog niet tot Gods volk te rekenen, maar behoorde hij ook niet meer tot de onbekeerde wereldlingen. Wat hij nog miste was de bewuste persoonlijke overgave aan Jezus, waar hij andere vromen zo vaak over hoorde spreken. Hoewel Jan Fokkert gewoon was om 's avonds voor het naar bed gaan samen met zijn vrouw, en 's ochtend voor de arbeid ook met zijn kinderen neer te knielen voor een gebed, maakte hij zijn innerlijke strijd over zijn geloof individueel door, 's nachts op bed: "dit alles ging tussen den Heere en mijne siele om, terwijl mijn huysvrouw en andere van mijn huysgenooten nog sliepen". Zelfs toen hij in een nacht de langverwachte openbaring van zijn Verlosser dan toch had beleefd, verzuimde hij enkele uren later om God ook in aanwezigheid van zijn gezin voor deze weldaad te danken.

Van kinds af had Jan Fokkert gekerkt bij de Kockengense dominee Isaac van Vianen. Achteraf stelde Jan vast dat hij van deze predikant nooit had gehoord dat hij bekeerd moest worden. Nadat hij dat gemis eenmaal in zijn eigen geloofsleven had ervaren, probeerde hij ook plaatsgenoten van de geesteloze prediking van dominee Van Vianen te overtuigen. Daartoe werd hij meer dan eens aangespoord door dominee Van Schuylenburg te Tienhoven, met wie hij persoonlijke contacten had aangeknoopt. Fokkert zat verscheidene malen onder het gehoor van Van Schuylenburg. Hij verbleef dan bijvoorbeeld samen met zijn moeder een hele zondag in Tienhoven, om behalve

twee kerkdiensten ook gezelschappen van vromen bij te wonen.

Gerardus van Schuylenburg (1681 - 1770), aan wie nadat hij van 1709 tot 1716 predikant was geweest in Molenaarsgraaf, gedurende maar liefst 49 jaar de zorg voor de gelovigen in Breukeleveen, Tienhoven en Oud-Maarsseveen toevertrouwd was, moet onder een groot deel van het kerkvolk een geliefd predikant zijn geweest. Maar vanaf het begin waren er ook klachten over zijn piëtistische optreden: hij lapte de kerkelijke formulieren van enigheid aan zijn laars, bekritiseerde de geestelijke staat van zijn collega's en organiseerde graag conventikels.

Iemand die eens in de kerk van Tienhoven een door Van Schuylenburg geleide godsdienstoefening meemaakte waarin het Heilig Avondmaal werd bediend, viel het op dat enerzijds Van Schuylenburg voor allerlei gelovige zielen een speciaal woord had, en anderzijds dat slechts een deel van de belijdende leden aan het sacrament deelnam. Maar juist omdat hij als het ware de harten van zijn toehoorders kende en hen zo indrukwekkend opriep tot de dienst van Jezus, stroomden behalve uit zijn eigen kerkelijke gemeente ook vele heilbegerige zielen vanuit de nabije en verre omtrek naar deze gezochte prediker.

Jan Fokkert moest om van Spengen naar Tienhoven te komen met zijn paard en koetsje een afstand afleggen van bijna 15 kilometer, enkele reis, waar hij ongeveer een uur voor nodig had. Oefenaar Sinds eind 1747 gaf Jan Barte Fokkert elke zondagavond in Kockengen leiding aan een catechetische oefening, vooral voor jongeren. Hij wist verschillende geestverwanten rond zich te verzamelen, die zich vervolgens onthielden van deelname aan het Heilig Avondmaal.

Naast vrienden maakte Fokkert zich echter ook vijanden, waaronder natuurlijk de plaatselijke predikant Van Vianen, die hem voor *een dweper en oproermaker* uitmaakte. De dominee werd echter kort daarop ziek en overleed, waarna de toeloop tot de oefening van Fokkert groeide. De kerkeraad steunde zijn conventikel, vooral als alternatieve preekgelegenheid tijdens de predikantsvacature, en liet ook wel oefenaars van elders naar Kockengen komen, wat haar op een berisping door de classis kwam te staan.

Volgens Fokkert overleed Ds. Van Vianen in maart 1748. Jongeneel noemt in zijn boek echter 1749, en deze laatste bleek gelijk te hebben. In het midden-18de-eeuwse begraafboek van Kockengen (in het Rijksarchief te Utrecht) staat de teraardebestelling van de op 54-jarige leeftijd overleden dominee genoteerd op 18 maart 1749.

Dat betekent dat het drukke bezoek aan het conventikel van Fokkert niet ongeveer 28 maar slechts circa 16 maanden heeft geduurd.

Het aantal bezoekers van het conventikel van Fokkert daalde weer toen Kockengen in juli 1750 in Jacob Sap (door hemzelf verlatijnt tot Jacobus Sappius) een nieuwe predikant kreeg. Dat was, volgens Fokkert, "een man na Gods en Sijns volks herte, die de weg na den hemel bij bevinding kende, die ook aan Sijns ligt poogde getrouw te sijn".

Opvallend is dat Jan Fokkert juist in de periode waarin hij zo druk was met zijn conventikel tot volledige bekering kwam (april 1749). Hij was toen niet de enige in het dorp die door een bijzondere openbaring de zekerheid van zijn persoonlijke geloof vond. "Der was veel aandoening en gemoetsbeweeging onder het volk. Elk riep bijna om bekeert te worden, waarvan ook sommige tot doorbreekt ligt sijn gekomen. En met veele is het gegaan gelijk het gaat met [het] bloeyen van de boomen: het sijn niet alle vrugten, maar veel bloesem valt af, sonder datter vrugten van worden gesien".

Op de dag waarop Jan Fokkert zelf het Licht zag, kwam 's middags zijn broer vertellen dat hij die morgen eveneens verwaardigd was geworden zich aan de Drieënige Verbondsgod over te geven; hij kon zijn ervaring zelfs met allerlei citaten uit de Bijbel bevestigen. De broers togen vervolgens met blijdschap naar Klaas Potte, die enige weken tevoren "tot licht en ruymte" was gekomen. Tenslotte kwam de volgende dag een zwager van Jan Fokkert op zijn beurt "soo wij niet beter weten ook tot volle ruymte voor sijn gemoet".

Met z'n drieën gingen ze die zondag naar Tienhoven om de wonderen aan dominee Van Schuylenburg en de vromen aldaar te verhalen. Zondagsheiliging De heiliging van de zondag als de dag des Heeren was in de 18de eeuw voor veel gereformeerden niet zo'n belangrijke zaak. Heel wat winkels waren ook op die dag open en verschillende ambachtlieden oefenden als ze het druk hadden ook op zondag hun beroep uit.

Verscheidene vrouwen die op doordeweekse dagen druk bezig waren met andere dingen, gebruikten de zondag om te wassen, te strijken en te naaien. Een piëtist raakte echter in gewetensnood bij de gedachte op zondag iets anders te moeten doen dan twee maal naar de kerk gaan en zich ook daarbuiten nader te oefenen in zijn geloof.

Eind 1745 bezat Jan Fokkert nog maar drie koeien. De rest van zijn rundveestapel was aan een pestepidemie bezwaken. Hoewel tot in de verre omgeving koeien schaars geworden waren, deed zich een mogelijkheid voor om twee koeien aan te kopen. Fokkert, die toen al wel zeer intens bezig was met zijn geloof, maar nog niet tot zijn persoonlijke bekering was gekomen, raakte van die buitenkans zo "vervoerd" dat hij meteen tot de aankoop besloot, ook al was dat op een zondag. Maar er rustte geen zegen op. Binnen twee weken stierven beide dieren aan de nog niet uitgewoede pest. Hoewel dit op dat moment een zware beproeving voor hem was, schreef hij later dat dit toch een rechtvaardig hemels oordeel was geweest.

Op 9 maart 1746 woonde Jan Fokkert te Tienhoven, na daar tweemaal een preek van Ds. Van Schuylenburg aangehoord te hebben, een oefening bij over het vierde gebod (Gedenk den sabbatdag, dat gij dien heiligt), die werd gehouden door een bakker, genaamd Rut. Gedurende die oefening "waaronder ik soo veel sonde . . . te sien kreeg, dat ik op des Heeren dag wel bedreve hadde, dat ik vast geloove dat het een of ander hem had bekent gemaakt wat schender en overtreder ik van des Heeren dag geweest hadde, alle de dagen mijnes leevens". Hij beschouwde die ervaring als zeer gezegend en hield die lang in herinnering.